

"חוקים קהודותם"
בסוד האיסור להזיק

לב שזמע

שיעורי הרה"ג
רבי שמעי' לעזו שליט"א
דומ"ץ קהל יטב לב דסאטמאר
לונדון

על פרשת השבוע

פרשת פנחס

ניתן לשמוע השיעורים ב'קול הלשון'

020 81917000

[ex3,1.11.1]

שגיאות מי יבין - אי אפשר לבר בלא תבן
בבקשה, המוצא שגיאה כלשהוא יואיל להודיע למו"ל למען יתוקן אי"ה

להערות והארות ולקבלת הגליון

יש לשלוח לאימעל: levshomeya@gmail.com

לעילוי נשמת

הרה"ח מקים עולה של תורה

ר' ישעי' זאב בן הרה"ח ר' ישראל ישכר זלה"ה

גלב"ע י"ב תשרי תשע"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

עורך: יצחק אייכלר

052-7121811

סדר ועימוד: א. י. גרינוואלד

054-8494370

תוכן הענינים

ד ..... לית טובא אלא מגו בישא

☆ בשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק הרשע - זכה ויצאה ממנו רות ☆ מסירות נפשה של רות המואביה ☆ לית לה מגרמה כלום ☆ 'מצאתי דוד עבדי' - בסדום ☆ ליכא נהורא אלא מגו חשוכא ☆ לא היה דוד ראוי לאותו מעשה אלא להורות תשובה ליחידים ☆ אני אברך ולי נאה לברך ☆ מסירות נפשו של פנחס הצילה ממסירות נפשו של בלעם ☆ הקדושתו של פינחס סילקה ממחנה ישראל את כל הטומאה שהביאו זמרי וכזבי ☆ 'סומך ה' לכל הנופלים' - ירידה לצורך עליה

טו ..... קנא קנאתי לה' - לשם שמים בלי פניות

☆ קנאין פוגעין בו ☆ ביקשו לנדותו אילולי שקפצה עליו רוח הקודש ☆ פינחס הפקיד את חייו מתוך חולי אהבה להשי"ת ☆ פינחס הוא אליהו ☆ אליהו משתתף בברית מחמת קנאותו שהחלה אצל פינחס ונמשכה בימי אחאב ☆ מלאך שבראשיתו היה אדם - מליץ טוב בעדנו ☆ גדעון הציל את ישראל מידי מדין - מכח שלימד זכות עליהם

כא ..... הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא - פינחס קנאה

☆ כל אחד מישראל זוכה לניצוץ מנשמתו של אליהו הנביא ☆ אליהו הנביא מסייע לכל אחד להיכנס לדרך הטובה ☆ אליהו מעורר בלבן של ישראל את התשוקה להקב"ה

כה ..... הציפיה לבניין בית המקדש

☆ לכן חכו לי נאם ה' ☆ הציפיה לישועה היא מיסודי האמונה ☆ ועל כן נקווה לך ה' אלוקינו ☆ התשוקה והגעגועים יביאו את הגאולה ☆ נגילה ונשמחה בך

פרשת פינחס

לית טובא אלא מגו בישא

☆ בשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק הרשע - זכה ויצאה ממנו רות ☆ מסירות נפשה של רות המואביה ☆ לית לה מגרמה כלום ☆ 'מצאתי דוד עבד' - בסדום ☆ ליכא נהורא אלא מגו חשוכא ☆ לא היה דוד ראוי לאותו מעשה אלא להורות תשובה ליחידים ☆ אני אברך ולי נאה לברך ☆ מסירות נפשו של פנחס הצילה ממסירות נפשו של בלעם ☆ הקדושתו של פינחס סילקה ממחנה ישראל את כל הטומאה שהביאו זמרי וכזבי ☆ 'סומך ה' לכל הנופלים' - ירידה לצורך עליה

הקרבנות, כפי שנאמר (פרק כג) 'ויאמר בלעם אל בלק, בנה לי בזה שבעה מזבחות והכן לי בזה שבעה פרים ושבעה אילים וכו'. ויקר אלקים אל בלעם, ויאמר אליו, את שבעת המזבחות ערכתי ואעל פר ואיל במזבח וכו'. ויאמר בלעם אל בלק, בנה לי בזה שבעה מזבחות והכן לי בזה שבעה פרים ושבעה אילים. ויעש בלק כאשר אמר בלעם, ויעל פר ואיל במזבח. עם כל זאת לא זכה למאומה מחמת אותן קרבנות, מאי שנא.

אך יש לומר, שבהשקפה ראשונה נראה שישנם ב' מיני 'שלא לשמה'. האופן הא', כאשר האדם לומד תורה על מנת לקנטר ולהקניט אחרים שאינם יודעים

בשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק הרשע - זכה ויצאה ממנו רות

איתא בגמ' (נזיר כג): 'אמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמן, שמתוך שלא לשמן בא לשמן, שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק הרשע - זכה ויצאה ממנו רות'. וברש"י (שם ד"ה ויצאה) כתב 'ויצאה ממנו רות - שיצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ובתשבחות'^א.

ובפשטות צריך להבין מדוע זכה בלק לשכרו הגדול, שיצאה מחלציו 'רות' שנתגיירה ויצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות, ואילו בלעם שבעצתו נבנה המזבח והוקרבו עליו

א. וזאת, אעפ"י שלא היה להקב"ה כלום נחת רוח מקרבנותיו של בלק, כמובא בבעל הטורים (כג א) 'על עלתך'. חסר וי"ו, כי לא חפץ בה הקב"ה, שאמר לו 'טוב פת חרבה ושלוח בה מבית מלא זבחי ריב' (משלי יז א) (עיין במדבר"ר כ יח) ר"ת ממזר. פירוש מז' פרים ז' אילים שהקריבו המואבים שבאים ממזרות'.

מישראל. ומשום 'שהקב"ה אינו מקפח שכר כל בריה' (פסחים קיח.), לפיכך, הגם שבלק עשה את פעולת בניית המזבח והקרבת הקרבנות נגד בניו של הקב"ה – 'שלא לשמה', מ"מ מאחר שהיה בפעולתו נקודה מסוימת של אמונה בה', את הנקודה הנקייה הזו, זכה והוריש לעגלון בנו ולרות נכדתו.

מסירות נפשה של רות המואביה

והנה במדרש זוטא (רות א א) מובא טעם למה שקוראים בחג השבועות את מגילת 'רות', וזו לשון המדרש 'נמצאתי ללא בקשוני' (ישעיה סה א), זה רות המואביה, שלא יצאתה מן העולם עד שראתה שלמה המלך, וכן הוא אומר (מלכים א' ב יט) 'וישם כסא לאם המלך' - זו רות המואביה - שהיא היתה אמה של מלכות. ומה ענין רות אצל עצרת - שהיא נקראת בעצרת בזמן מתן תורה, ללמדך שלא ניתנה תורה אלא על ידי יסורין ועוני. וכן הוא אומר (תהלים סח יא) (אף) 'חִנְיָךְ יִשְׁבוּ בָהּ, תִּכְיֶן בְּטוֹבֶתְךָ לְעֵנֵי אֱלוֹקִים'. אמרה תורה לפני הקב"ה: רבונו של עולם, תן חלקי בשבט של עוני, שאם עשירים עוסקין בי יהיו מתגאין, אבל כשהן [עניים הם] מתעסקין בי, ויודעין שהם רעבים, שנאמר (קהלת י ו) 'ניתן הסכל במרומים, [רבים] ועשירים בשפל ישבו'?

ללמוד. האופן הב', כאשר האדם לומד עם נקודת אמת, כלומר שהוא מתכוון לעשות את רצון ה', אלא שתכליתו אינה לשם שמים, כי אם להתכבד בתורה או בשביל השכר שמקבלים עליה. אך האמת, שהאופן הראשון אינו נחשב כלל כלימוד תורה שלא לשמה, אלא הוא תורה הבאה בעבירה ר"ל, שהרי אין בכוונתו כלל לעשות את רצון ה', זולת לקנטר ולהקניט שהוא היפך רצון ה'. אך מי שלומד ועושה את רצון ה' אלא שתכליתו שלא לשמה, הריהו נחשב ללומד שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה עתיד ללמוד לשמה?²

וכשנחזור לענינינו, בלעם שהיה שורש הקליפה והטומאה רצה להקריב את הקרבנות כדי לקנטר על ישראל ולקלל אותם עד כדי לעקור אותם חלילה, ובתוך תוכיותו לא היתה שום כוונה אמיתית וטהורה בהקרבת הקרבנות - בכדי שיהיה ראוי לקבל איזשהו שכר עליהם. אמנם בלק, הגם שהיה מראשי הקליפה, אך הסיבה שביקש מחמתה לקלל את ישראל, היתה מפני שחשש מבני ישראל, כמו שנאמר (כב ג) 'ויגר מואב מפני העם מאד כי רב הוא'. ומתוך שהוא האמין בכוחם וניסיהם, פתח את לבו והקריב לה' את קרבנותיו - כדי שיציל אותו ואת עמו

ב. יסוד הדברים הללו באים מדברי התוספות (נזיר כג: ד"ה שמתוך שלא לשמה בא לשמה), וזו לשונו 'ואם תאמר, והא אמרינן בעלמא (ברכות יז) 'העוסק במצוה שלא לשמה נוח לו שלא נברא'. ויש לומר, דהתם מיירי שעוסק בתורה שלא לשמה - לקפח אחרים, והכא קאמר שעוסק בתורה שלא לשמה - להתגדר ולקנות שם'.

ג. בתורת משה (במדבר מגילת רות ד"ה וזאת לפנינו) כתב 'במסכת ברכות (יז) איתא 'למה נקרא שמה רות, שיצא ממנה דוד שְׁרִיָהוּ להקב"ה בשירות ותשבחות'. נראה לי, דקשיא ליה, כיון דכל המגילה נכתבה משום יחוס דוד המלך ע"ה, הוה ליה לקרותה - 'מגילת דוד', ולא על הגיורת

השתכנעה ושבה לבית אביה ואילו רות המשיכה עם חמותה⁷.

ואז שוב הפצירה נעמי ברות - 'ותאמר, הנה שבה יבמתך אל עמה ואל אלהיה, שובי אחרי יבמתך. ותאמר רות אל תפגעני בי לעזבך לשוב מאחריך, כי אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אלין. עֲמֶךָ - עָמִי, ואלהיך - אלהי, באשר תמותי - אמות, ושם אקבר, כה יעשה ה' לי וכה יוסיף, כי המות יפריד ביני ובינך. ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה, ותחדל לדבר אליה'.

ובהמשך נאמר (שם ב ז) 'ש'רות' רצתה להתפרנס ממה שנופל לקוצרים בשדות - ותאמר, אלקטה נא ואספתי בעמרים אחרי הקוצרים, ותבוא ותעמוד מאז הבקר ועד עתה'. והטעם שעשתה כן, היה מפני שהיא היתה ענייה מרודה שלא היה לה מה לאכול זולת 'אחרי הקוצרים'⁸.

ומה היה המעשה עם רות. מצינו ברות (פרק א) שאלימלך ונעמי הלכו יחד עם בניהם מחלון וכליון לגור במואב מחמת הרעב שהיה בימים ההם בארץ ישראל. ואלימלך מת שם, ואז נשאו בניו מחלון וכליון את האחיות רות וערפה, וכעבור י' שנים מתו אף הם.

נעמי - אשתו של אלימלך וחמותה של רות וערפה ביקשה לשוב לארץ ישראל, וכמו שנאמר (שם) 'ותאמר נעמי לשתי כלותיה, לכנה שובנה אשה לבית אמה, יעש ה' עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים ועמדי. יתן ה' לכם וימְצְאֶנְךָ מנוחה אשה בית אישה, ותשק להן ותשאנה קולן ותבכינה'. אך רות וערפה סירבו לעזבה, וכמו שנאמר (שם) 'ותאמרנה לה, כי אתך נשוב לעֲמֶךָ. ותאמר נעמי, שובנה בנותי, למה תלכנה עמי וכו'. ותשנה קולן ותבכינה עוד, ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה'. והיינו שלבסוף ערפה

- 'מגילת רות'. ותיריך, היינו כאלו אתה אומר מגילת דוד, כי 'רות' רוצה לומר נְיִוִית, שְׁרִיָהוּ להקב"ה בשירות ותשבחות.

ורצה לרמוז לנו בזה, דכתיב (דברים כח מז-מח) 'תחת אשר לא עבדת את ד' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל. ועבדת את אויביך ברעב ובצמא ובעירום וחוסר כל'. ופירושו בו, שהיה לך לעבדו בשמחה - יותר מְאֵלוּ יֵשׁ לְךָ רוּב כָּל. ועל זה עבר אלימלך שיצא מארץ ישראל הקדושה - אל ארץ מואב ולא רצה לקבל עבודת ה' בקדושה יותר מרוב כל. על כן נתקיים בו (אבות פ"ד מ"ט) 'כל המבטל מעושר סופו לבטל[ה] מעונו' - ברעב וצמא בעירום וחוסר כל. וההיפוך, רות עזבה עמה ומולדתה לעבוד ד' בארץ הקודש, יצא ממנה דוד שְׁרִיָהוּ להקב"ה בשירות ותשבחות בעת צר, בברחו מפני אבשלום בנו, ובברחו מפני שאול במערה, יענך ה' ביום צרה, בשנותו את טעמו לפני אבימלך, על הכל שר שירות ותשבחות, וסופו קיים התורה מעושר, על כן נקראת המגילה רות' (כן מובא בחתם סופר על הש"ס, ברכות ז).

ד. מובא במדרש אגדה (פר' בהר כה מז) 'ולמה נקרא שמה 'ערפה' - שהפכה עורף לחמותה, ושם השנית 'רות' - שראתה דברי חמותה'.

ה. מובא בילקוט שמעוני (רות רמז תר) בהאי לישנא 'רבי מאיר היה דורש שמות, וכן היה רבי

קפא), וזו היתה מידתו ומהותו של דוד המלך ע"ה, שלא היה לו משל עצמו מאומה, כפי שאמר (דברי הימים א' כט יד) 'כי ממך הכל ומיך נתנו לך'.

ויש לומר, שזכות הקרבתה של רות ומסירות נפשה עבור הקב"ה, הביאה לכך שהתקיים אצל זרעה - דוד המלך ע"ה, המשך הדברים 'שמתוך שלא לשמה' של אבי אביה 'בלק', דוד המלך ע"ה 'בא לשמה', שעושה רק לשמה בלא שום פניות ורצון עצמי, מחמת שמידתו היא מידת ה'מלכות' דלית לה מגרמה כלום. והיינו טעמא למה שרות נקראה 'אמא של מלכות' (מדרש זוטא רות א א)¹.

'מצאתי דוד עבדי' - בסדום

ולמעשה, דוקא מתוך ההעדר - 'דלית לה מגרמה כלום', משם

וכשנתבונן על גודל מסירות נפשה, הלא אין לתארה ואין לשערה. שהרי בשעה שהיתה רות במואב, לא נחסר ממנה מאומה מכל מנעמי עולם הזה ותענוגותיו, שהרי היא היתה 'נסיכה' - בת מלך מואב (כמובא במדרש רבה רות ב ט), אשר כל העולה על רוחה מתמלא במהרה מבוקשה. ועם כל זאת, היא גמרה בליבה לעזוב את הכל ולהותיר מאחוריה את כל תענוגות עולם הזה, והלכה ודבקה בחמותה לבדה - כדי להתגיר ולחסות תחת כנפי השכינה. ולבסוף זכתה שנקראה 'רות' על שם שיצא ממנה דוד המלך שריוה את הקב"ה בשירות ותשבחות, כמובא לעיל¹.

לית לה מגרמה כלום

והנה ידוע שמידת המלכות 'לית לה מגרמה כלום' (עיין בזה"ק פר' וישב

יהושע בן קרחה דורש: 'ושם האיש אלימלך' - שהיה אומר אלי תבא המלכות. 'ושם אשתו נעמי' - שמעשה נעימים. 'ושם שני בניו מחלון' - שנמח מן העולם. 'כליון' - שכלה מן העולם. אמר רבי יוחנן צריך אדם לחוש לשם. 'מחלון' - שהוא לשון מחילה, נזדווגה לו רות שהיתה מרתתת מן העבירות. 'כליון' - לשון כליה, נזדווגה לו ערפה שיצאת ממנה גלית'.

ג. מובא בשם משמואל (פר' נצבים שנת תר"פ ד"ה אך כבר) תוספת דברים בזה, וזו לשונו 'אך כבר הגדנו בשם כ"ק אבי אדמו"ר זצללה"ה בטעם ש'רות' זכתה בגירותה מה שלא זכו שום גרים, וכבר היו גרים למכביר שעזבו את שלחן מלכים ובאו במקלם ותרמילם להספח אל עדת ישראל - אף בהיותם דויים סחופים ומטורפין ויסורין באין עליהם, ומ"מ לא זכו למה שזכתה רות - לכל חמדת ישראל ומלכות בית דוד ומלך המשיח.

והטעם, כי בש"ס יבמות (מז:) שנעמי אמרה לה שארבע מיתות נמסרו לבית דין, והיא השיבה 'באשר תמותי אמות', ולא אמרה שתיהרהר שלא תבוא לידי מיתות ב"ד, אלא אמרה כי אפילו [ש]גירותה זו תגרום לה מיתת בית דין, [שהרי אחר שנתגיירה אם תחלל את השבת תיסקל], מ"מ כדאי לה להתגיר ולהספח לעדת ישראל, כי אפילו ישראל המומת בבית דין, יקר בעיניה [מ]כמה וכמה מחסידי אומות העולם, כאמרם ז"ל (ב"מ טו.) 'מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא', וזוהי תכלית הרצון, על כן, בשביל זה זכתה למה שזכתה'.

ז. בכלל הדברים היא ההכנעה כלפי השני, שהיא מן הדברים שנשאל האדם בשעת פטירתו,

רק מפאת ביטולו לאברהם, וכל המחובר לטהור טהור'.

והיינו כמובא במדרש רבה (פרשת לך לך מא ד) על הפסוק 'וגם ללוט ההולך את אברם היה צאן ובקר ואהלים', וזו לשון המדרש "היה צאן ובקר ואהלים", רבי טוביה בר יצחק אמר: שני אהלים, רות המואביה ונעמה העמונית וכו'. אמר ר' יצחק (תהלים פט) 'מצאתי דוד עבדי', היכן מצאתיו - בסדום'.

אלא שעדיין אינו מובן מדוע נשמות קדושות אלו באות דוקא ממקומות רחוקים כאלו. ואם כי בודאי אלו הם דברים שאין לנו השגה בהם, ועל דרך מאמר הכתוב (איוב יא ז) 'החקר אלוק תמצא'. אך מצינו בשם משמואל (שם ד"ה והנה ידוע) שעמד וביאר האי מילתא בהאי לישנא 'הנה ידוע שנשמות ישראל היו שקועות וכלואות בידי החיצונים עוד מחטא אדם הראשון. וידוע שהנשמה שהיא גבוהה יותר היתה נתונה בעומק יותר בידי החיצונים.

יוצאים רווחים גדולים ביותר, וכפי שיש ללמוד מראשית דרכו של אברהם, שבשעה שיצא מארצו וממולדתו ומבית אביו, התלווה אליו לדרכו לוט, כפי שנאמר (בראשית יב ד) 'וילך אברם כאשר דבר אליו ה', וילך אתו לוט'. ולוט היה בן לווייה גרוע ביותר, כפי שיש ללמוד מדברי המדרש רבה (פרשתן מא ז) 'ויסע לוט מקדם', הסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר: אי אפשר לא באברם ולא באלוהו'. ולכאורה, מדוע סובב הקב"ה שיתלווה אליו לוט.

אך הענין הוא, שמזרעו של לוט נולדה רות המואביה ונעמה העמונית, אשר ממנה נולד דוד המלך ע"ה - רגל רביעית למרכבה, ושלמה המלך ע"ה שבנה והקים את בית המקדש, וממנו יצא כל מלכות בית דוד ומשיח צדקנו אשר עינינו נשואות לביאתו. ולכל זאת זכה לוט בזכות התחברותו אל אברהם, כמובא בשם משמואל (פרשתן שנת תרע"ח ד"ה והנה כל ענין) 'הנה כל ענין לוט ומעלתו, נראה שהיה

כמובא בראשית חכמה (מסכת חיבוט הקבר פ"ד אות מו) 'אמרו: בשעה שאדם נפטר מן העולם, לא די שהוא נבהל ממלאך המוות שכולו מלא עינים (עבודה זרה כ:) וחרבו שלופה בידו, אלא שואל לו: כלום עסקת בתורה ובגמילות והמלכת לקונך שחרית וערבית, והמלכת את חברך בנחת רוח'.

והרמב"ן באגרתו ציווה לבנו בהאי לישנא 'אפרש לך איך תתנהג במדת הענוה, ללכת בה תמיד, כל דברין יהיו בנחת, וראשך יהיה כפוף, ועיניך יביטו למטה לארץ, ולבך למעלה, ואל תביט בפני אדם בדברך עמו, וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך, אם עשיר אם חכם הוא, עליך לכבדו. ואם הוא רש ואתה עשיר ממנו, או אתה חכם ממנו, חשוב בלבך כי אתה חייב ממנו והוא זכאי ממך, שאם הוא חוטא הוא שוגג ואתה מזיד. בכל מעשיך ודבריך ומחשבותיך, ובכל עת חשוב בלבך כאילו אתה עומד לפני (המקום) [הקדוש ברוך הוא] ושכינתו עליך, כי כבודו מלא עולם. ודברך יהיו באימה וביראה, כעבד לפני רבו, ותבטיש מכל אדם ואדם. ואם יקראך איש אל תענהו בקול רם, רק בנחת, כעומד לפני רבו'.

ליכא נהורא אלא מגו חשוכא

וזהו סוד הליכתם של ישראל במדבר – מקום הטומאה והסטרא אחרא, כדי ללקט את ניצוצות הקדושה ולהעלות את הרע אל מקור הטוב, כמובא בזוה"ק (פר' תצוה קפד). שעם ישראל יצא ממקום ישוב אל המדבר הגדול והנורא לעיין ולעסוק בתורה, כדי להכניע את הסטרא אחרא השוכן שם. ועוד, שאין דברי תורה מתיישבים אלא שם, כיון שאין אור אלא היוצא מן החושך – 'דלית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא'. שכאשר נכפה הסטרא אחרא השוכן במדבר – על ידי

וכמו שהמשיל משל כ"ק זקיני האדומו"ר הגדול זצללה"ה מקאצק, שכל אבן טובה, לפי מסת גדלה וחשיבותה ובהירותה - כן מסת גודל המכסה האבני שבסביבותיה. ולפי זה מובן, אשר נשמת דוד המלך ע"ה ומשיח שהוא הפנימיות מכל ישראל, וכלשון הרמב"ם (הל' מלכים פ"ג ה"ו) שהמלך לבו הוא לב כל קהל ישראל. וכמו שהלב הוא פנימיות האדם, כן המלך הוא פנימיות ישראל. ועל כן נשמת דוד ומשיח, שהוא פנימיות ישראל, היתה טמונה בתכלית העומק אחר עומק - עד שהיתה כלא היתה ולא ניכר ממנה שום הרגש¹¹.

ח. אף כללות חייו של דוד המלך ע"ה היו בבחינת 'בירה דולקת'. שמראשית ימיו לא החשיב אותו ישי אביו כאחד מבניו – בשעה ששמואל הנביא ביקש ממנו להעביר לפניו את כל בניו (עיין שמואל א' טו). וכל מה שסבל מחותנו שאול המלך ע"ה, שביקש את נפשו להורגו ונאלץ לגלות ולנדוד ממקום למקום. והסבל שסבל מאבשלום בנו הסורר ומורה, ומרידתו של בנו – אדוניה בן חגית. והביזיון שביזה אותו שמעי בן גרא - שהיה בזמן ההוא ראש הסנהדרין וקילל אותו קללה נמרצ"ת (עיין שבת קה.).

ובודאי שאין לנו הבנה והשגה מדוע היו לדוד כאלו חיים, ובהדי כבשי דרחמנא למה לך. אך על כל פנים, מכל אותם יסורין וקשיים שעברו על דוד המלך ע"ה, כלל ישראל זכה למאה וחמישים פרקי תהילים, אשר כל פרק ופרק בהם הוא כתרס בפני כל הצרות שבכל הדורות. ומכל פרק ופרק יש לנו חיזוק נפלא באמונה ובביטחון, שדוקא בתוך כל הקושי והצרות הקב"ה נמצא אתנו – 'עמו אנכי בצרה' (מזמור צא טו), וממילא אין מקום להתיירא ולדאוג, כמו שנאמר (מזמור כג) 'ה' רועי לא אחסר וכו', גם כי אלך בגיא צלמוות לא אירא רע כי אתה עמדי'. ועוד נאמר (מזמור סב ו-ז) 'אך לאלוקים דומי נפשי, כי ממנו תקוותי. אך הוא צורי וישועתי, משגבי לא אמוט'. ועוד נאמר (מזמור עא ה) 'כי אתה תקותי, ה' אלוקים מבטחי מנעורי, וכהנה רבות.

ויחד עם כל הצרות והשווערקיטן, התעלה דוד המלך ע"ה מעליהם - מעלה מעלה, עד שבהיותו במדבר יהודה, נפשו יצאה מצימאון להקב"ה, כמו שנאמר (מזמור סג) 'מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה, צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי בארץ ציה ועייף בלי מים. כן בקודש חזיתך לראות עוזך וכבודך'.

ולא זו בלבד, אלא שדוד המלך ע"ה שורר וזימר על כל מה שעבר עליו, וכמו שנאמר (מזמור קא א) 'לדוד מזמור, חסד ומשפט אשירה לך ה' אזמרה, הן על החסד והן על מה שהוא משפט ודין, על הכל אשירה ואזמרה. והיינו מתוקף אמונתו התמימה בצור העולמים – 'אני הוא בעל הבירה', שבוודאי כל מאי דעביד - לטב עביד.

רבי שמעון בן יוחאי: לא דוד ראוי לאותו מעשה וכו', דכתיב (תהלים קט כב) 'ולבי חלל בקרב' וכו'. אלא למה עשו. לומר לך, שאם חטא יחיד - אומרים לו: כלך אצל יחיד'.

וראה בדגל מחנה אפרים (ליקוטים) שהאריך בביאורן של דברים בזו הלשון "לא היה דוד ראוי לאותו מעשה אלא להורות תשובה ליחידים" (עבודה זרה ד:). ולכאורה הלשון 'ראוי' אינו מובן, כי מה שכתוב שראוי היה פרשת נחלות להכתב על ידי משה, שם שייך לשון 'ראוי', שזהו זכיה ומעלה גדולה, אבל הכא מאי מעלה איכא להיות שייך לשון 'ראוי'.

אך יש לומר על דרך ששמעתי בשם א"ז זללה"ה, על פסוק (שמות לב לג) 'מי אשר חטא לי' וגו', היינו שהקב"ה השיב לו שמהם נמשך לו ההרהור, כי משה תלה הקלקול בעצמו, ומזה נמשך, שלפעמים בא הצדיק לאיזה עבירה קלה חלילה, אף שלא יאונה לצדיק כל און (משלי יב כא), אך כדי שיחזור בתשובה ויעורר לכל העולם בתשובה על עבירות חמורות. אך שיש צדיק שחזור מעצמו בתשובה אף שלא חטא כלל וכלל ומעורר תשובה לכל העולם, וזהו זכיה גדולה אצלו, וזהו 'לא היה דוד ראוי', כי באמת דוד לא חטא כלל בבת שבע, כמו שאמרו חז"ל (שבת נו.) 'כל האומר

שמתבררים הניצוצין קדישין מתוך חשכות הקליפות ומוציאים את בולעם מפיהם, מתעלה הקב"ה למעלה ומתכבד בכבודו, ולכן אין דברי תורה מתיישבים אלא במדבר. ואין עבודת הקב"ה אלא מתוך החושך - כשהאדם מתגבר על היצר הרע - הרוצה להחשיך את אור נשמתו. ואין טוב אלא היוצא מתוך הרע ונהפך לטוב, כיון שעל ידי כך נכנעים החיצונים. וכשנכנס האדם בדרך הרעה ועוזב אותה, אז מתעלה הקב"ה בכבודו, ועל כן שלימות הכל, הוא טוב ורע יחד - כדי להחזיר את הרע לטוב גמור ולהעלות אותו אל הטוב, שאין טוב אלא זה שיוצא מתוך הרע ומתהפך להיות טוב. ובטוב הזה מתעלה כבודו של הקב"ה, וזהו עבודה שלימה, כיון שעל ידי זה נכנעים כל החיצונים (עפי" פירוש מתוק מדבש) ^ו.

לא היה דוד ראוי לאותו מעשה אלא להורות תשובה ליחידים

ואף מה שנראה כאילו חלילה דוד חטא עם בת שבע, אין זה אלא נהורא מגו חשוכא, כמובא בגמ' (שבת נו.) 'אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל האומר דוד חטא - אינו אלא טועה'. וכל המעשה עם בת שבע, לא היה אלא כדי להורות דרך תשובה ליחיד שחטא, כמובא בגמ' (עבודה זרה ד:): 'דאמר ר' יוחנן משום

ט. זו לשון הזה"ק 'אנן אוף הכי אתפרשנא מישובא למדברא תקיפא ולעינא תמן באורייתא, בגין לאכפיא להווא סטרא. ותו, דלא מתישבן מלי דאורייתא אלא תמן. דלית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא, דכד אתכפיא סטרא דא אסתלק קודשא בריך הוא לעילא ואתייקר ביקריה, ולית פולחנא דקודשא בריך הוא אלא מגו חשוכא ולית טובא אלא מגו בישא. וכד עאל בר נש באורח בישא ושביק ליה, כדין אסתלק קודשא בריך הוא ביקריה, ועל דא שלימו דכלא טוב ורע כחדא, ולאסתלקא לבתר בטוב. ולית טוב אלא ההוא דנפק מגו בישא, ובהאי טוב אסתלק יקריה, ודא איהו פולחנא שלים'.

איני מברך, שלא זכיתי ליכנס לארץ ישראל, לא בחיי ולא במותי. אומר לו ליהושע, טול וברך. אומר להן: איני מברך, שלא זכיתי לבן, דכתיב (דברי הימים א' ז כז) 'יהושע בן נון נון בנו יהושע בנו'. אומר לו לדוד: טול וברך: אומר להן: אני אברך, ולי נאה לברך, שנאמר (תהלים קט זיג) 'כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא'.

ולכאורה, הלא דוד המלך אינו אלא 'אורח', שהרי הוא בן גיורת, ומדוע יזכה לברך - יותר מהאבות הקדושים, משה ויהושע. אך יש לומר שהיא הנותנת לכך שהוא יהיה מי שראוי לברך. מפני שמי שהגיע ממעמקי השפלות והתאמץ ונתעלה, לו נאה לברך, וממנו ראוי להתחבר ספר תהלים, אשר בו כל יהודי שופך את ליבו לה' וממשיך עליו ישועה משמי מרום'.

מסירות נפשו של פנחס הצילה ממסירות נפשו של בלעם

והנה כשבא פינחס להילחם עם קליפת בלעם ובלק, נעמדה כנגדו קליפת בלק שהקריב קרבנות לכבוד ה', מתוך שחשש מפני בני ישראל, כמו שנאמר (כב ב-ג) 'וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמרי, ויגר מואב מפני העם מאד

דוד חטא אינו אלא טועה', ואף על פי כן עשה דוד תשובה, כדי להורות תשובה 'ליחיד' - היינו ליחידי סגולה, היינו תלמידי חכמים, שילמדו הם ממנו לעשות גם כן תשובה אף בלא חטא כלל, ונמצא לפי זה שייך שפיר לשון 'ראוי', כי זהו זכיה ומעלה גדולה והבן'.

אני אברך ולי נאה לברך

והדברים עולים בקנה אחד עם דברי הרה"ק רבי יענקל'ע מפשעווארסק זיע"א, שאמר: הנה בקרוב ממש יבוא משיח צדקנו ונזכה כולנו לשבת בסעודתו של לויתן. ועל סעודה זו מובא בגמ' (פסחים ק"ט): 'דרש רב עזירא, זימנין אמר ליה משמיה דרב, וזימנין אמר ליה משמיה דרב (אשי) [אסי], מאי דכתיב (בראשית כא ח) 'ויגדל הילד ויגמל'. עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים ביום שיגמל חסדו לזרעו של יצחק. לאחר שאוכלין ושותין נותנין לו לאברהם אבינו כוס של ברכה לברך, ואומר להן: איני מברך, שיצא ממני ישמעאל. אומר לו ליצחק: טול וברך. אומר להן: איני מברך, שיצא ממני עשו. אומר לו ליעקב: טול וברך. אומר להם: איני מברך, שנשאתי שתי אחיות בחייהן - שעתידה תורה לאוסרן עלי. אומר לו למשה: טול וברך, אומר להם:

י. מצינו במדרש (פר' וירא נ י) בהאי לישנא 'אמר ר' טוביה בר רבי יצחק, שתי מציאות, רות המואביה, ונעמה העמונית. אמר רבי יצחק (תהלים פט כא) 'מצאתי דוד עבד', היכן מצאתי אותו, בסדום'. ויש ללמוד מכאן, שמהמקום הנמוך והשפל ביותר כמו סדום, משם יכול לצאת הנשמות הגבוהות והקדושות ביותר, כמו דוד שזכה להיות רגל רביעי במרכבה. ודברים אלו הם למעלה מהשגתנו, כמובא בגמ' (בבא בתרא צא:): "וישבי לחם" (דברי הימים א' ד כב) - זו רות המואביה ששבה ונדבקה בבית לחם יהודה. 'והדברים עתיקים' - דברים הללו עתיק יומיא אמרן, [דכתיב (תהלים פט כא) 'מצאתי דוד עבד', וכתוב (בראשית ט טו) 'שתי בנותיך הנמצאות']'.

וזה הפירוש שאמרו רז"ל (חגיגה ט:): 'ושבתם וראיתם בין צדיק וכו' בין עובד וכו' (מלאכי ג יח), שאינו דומה שונה פרקו מאה פעמים למאה ואחד, ופירש בו בעל התניא (ליקוטי אמרים פט"ו) להיות שכל לימודם היה ללמוד כל פרק ק' פעמים, על כן שב הענין להם להרגל טבעי ולא מיקרי עדיין עובד אלקים בזה, מה שאין כן האחת היתירה שלא כטבע, לזה יקרא עובד אלקים.

והנה פינחס הוא בן אלעזר בן אהרן הכהן, שהם כולם אנשי חסד רודפי שלום כמדתם מדת החסד, והנה בודאי היה טבעו בתולדתו שלא להתכעס ולא להתקצף ולהיות מרודפי שלום, והנה שיינה את טבעו המורגל עשות נקם כזה בהרגש מופלג - בעבור אהבת הש"י, בודאי מהראוי שיטול שכרו מדה כנגד מדה ברית שלום, להיות שהפך את טבעו המורגל לרדוף שלום, לאחר חריב בריב עם כל ישראל, על כן השיב את החימה ונטל שכרו בשלום, וזה שרמזו רז"ל במדרש (כא א) 'פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, אמר הקב"ה: בדין הוא שיטול שכרו, והבן יא'.

ובשכר זאת זכה פנחס לברית שלום, וכמו שנאמר (במדבר כה יב) 'הנני נותן לו

כי רב הוא'. אך יתר על כן נעמדה כנגדו קליפת בלעם, שלא היה לו חשש מבני ישראל, אלא בערה בו שנאה אליהם וביקש לעקור אותם. ומשום כך, בכדי להכניע את טומאתו ולנצח אותו, הוצרך להיות 'פנחס קנאה', שיפקיר את עצמו כליל עבור כבוד ה', עד כדי שאילולא נעשו לו ניסים, לא היה מנצח במלחמתו ומציל את ישראל (עיי' סנהדרין פב:).

ובעצם, מלבד מסירת נפשו בפועל, כל מעשה ההריגה היה מנוגד בתכלית לטבעו, כמובא באגרא דכלה (פ"ר פנחס ד"ה פנחס בן אלעזר), שביסוד הדבר היתה מידתו של פנחס כמו מידתו של אהרן, שהיה אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, אלא שמאהבת ה' מסר את נפשו ועשה ההיפך מטבעו. וזו לשון קדשו "פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן'. על פי פשוטו יש לפרש ענין התייחסות הלזה. דהנה אמרו רז"ל (ברכות ה.) 'לעולם ירגיז אדם יצר טוב' וכו', פירוש ההרגזה הוא, דהנה אין תימה בעשותו מצוה שהוא אינה נגד טבעו, אבל בעשותו האדם דבר שהיא מתנגדת לטבעו בעבור אהבת הבורא לזה יקרא 'עובד'.

יא. ויתכן לפרש בזה את דברי המדרש תנחומא (פ"ר פינחס ס"ג א) 'מה ראה הקב"ה לייחס פינחס אחר מעשה זה. שבשעה שנדקדק זמרי בן סלוא עם כזבי בת צור, עמדו השבטים עליו, ואמרו: ראיתם בן פוטי, זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודת כוכבים, הרג נשיא שבט מישראל. לכך בא הכתוב ויחסו 'פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן'. והיינו שהשבטים זלזלו במעשהו של פנחס שהוא לא פעל נגד טבעו - שהיה אוהב שלום ורודף שלום, אלא מצד אבי אמו שהיו עובדי עבודה זרה ומושחתים במידותיהם. לכן הקב"ה ייחס אותו עד אהרן, כדי להודיע שפנחס היה 'אוהב שלום ורודף שלום', ורק מחמת אהבתו להקב"ה והזדעזעותו מצער השכינה, הלך נגד טבעו ומסר את נפשו להרוג אותם. (רעיון זה מובא במאור ושמש, פרשת ד"ה עוד בפסוקים. ועיי' עוד באמרי נועם פרשתן אות ד"ה או יאמר, מה שביאר בזה עפ"י סוד, שנתעברה בפנחס נשמתם של נדב ואביהוא).

ארס מפני ריח טוב, ככה שוכנים במקום ריח רע, והבן. על כן במקום שנעשה העבירה המולדת סרחון וריח רע כאמור, וגם כפי שאמרו רז"ל באליהו שסתם נחיריו בעברו לפני רשע ולא סתם בעברו על הנבילה, ונשאל על זה, והשיב, שריח הרע של הרשע נודף יותר מריח נבילה, על ששוכנים שם היצה"ר וכוחותיו בכח אמיץ, על כן גוררת עבירה. אבל במקום מצוה דמוליד ריח טוב בוסמין דגנתא דעדן, מגרש יצה"ר וכוחותיו ומשרה כחות הקדושה, ע"כ גוררת מצוה, וזה ברור.

ומזה יובן, דבשעה שזמרי בן סלוא עשה נבלה כזו בפרסום גדול, הרי הוליד ריח רע גדול במחנה העברים והיו בורחים כל כוחות הקדושה, אלולי שבא פנחס ומסר נפשו וקידש ש"ש ברבים, וקנא קנאת ה' צבאות, והוליד ריח טוב גדול, והעביר הסרחון, כמו שמעשנין הבית בריח טוב - להעביר ריח רע. ועי"ז ברחו כל כוחות הטומאה וכוחות הקדושה נשארו, וביתר שאת וביתר עוז, וע"כ נשאר השראת שכינתו ונקרא 'אלקי ישראל'. והיינו ולא כליתי את בני ישראל, רוצה לומר כח השראה עם בני ישראל - 'בקנאתי', והבן.

את בריתי שלום²³. ואף לעתיד לבוא הוא יעשה שלום וישיב את ליבם של ישראל לאביהם שבשמים, שהרי 'פנחס הוא אליהו' (זוהר פר' כי תשא קצ.)²⁴, ואצל אליהו נאמר (מלאכי ג כד) 'והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם'.

הקדושתו של פינחס סילקה ממוחנה ישראל את כל הטומאה שהביאו זמרי וכזבי

וראה מה שכתב הישמח משה (פרשתן ד"ה וכדי להבייך) דברים נפלאים, כיצד קנאותו של פינחס סילקה את קליפת זמרי וכזבי מעל בני ישראל. וזו לשונו 'לפרש מה שאמרו (אבות פ"ד) 'מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה', כי העבירה נמשל לסרחון וקיא צואה כו'. ונקדים עוד דברי אהבת דודים בפסוק (שיר השירים ב טו) 'אחזו לנו שועלים, שועלים קטנים מחבלים כרמים וכרמינו סמדר, דודי לי ואני לו הרועה בשושנים', ומ"ש שם בשם מהר"מ אלמשנוני, דכמו שיברחו בעלי חיים הארסיים מפני ריח טוב, ככה יברחו יצר הרע וכל חילותיו - כוחות הטומאה, מפני הכנה טובה עי"ש. והנה ידוע דידיעת הפכים בשוה, ומובן דכמו שבורחין בעלי

יב. מצינו במדרש (פר' פינחס כא א) על גודל מעלת השלום, "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן". אמר הקב"ה: בדין הוא שיטול שכרו. 'לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום'. גדול השלום שנתן לפנחס, שאין העולם מתנהג אלא בשלום, והתורה כולה שלום, שנאמר (משלי ג יז) 'דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום'. ואם בא אדם מן הדרך שואלין לו שלום. וכן שחרית שואלין לו 'שלום'. ובאמש כך שואלין ב'שלום'. 'שמע ישראל' חותמין פורס סוכת 'שלום' על עמו. התפלה חותמין ב'שלום'. בברכת כהנים חותמין ב'שלום'.

יג. וכן מובא בתרגום יונתן (שמות ו יח) 'פינחס הוא אליהו - כהנא רבא דעתיד למשתלחא לגלותא דישאל בוסין יומיא'.

במקום אחר, וסמכן ברוח הקודש 'סומך ה' וגו', כי ירידה היא צורך עלייה, והיא סמיכת ה' לכל הנופלים, כי כל הדברים שהן סיבת הרחקתו ממנו יתברך, ידע ויאמין כי על ידי זה יוכל להתקרב יותר ויותר כנודע, וכל זה על ידי האמונה. לכן נקראים כנסת ישראל בשם בתולה המצפה לכן זוגה. ויש גם כן בחינת אלמנה שמצינו שקורא לכנסת ישראל (איכה א א) 'היתה כאלמנה' ולא אלמנה ממש, אלא כאשה שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור, ובחינה זה נקרא אַחַר שזכה להיות חיבור עמו יתברך, וְאַחַר ההתרחקות שפל ממדריגתו, יקווה לו יתברך שיחזור ויקשר ויחבר עמו בחיבור יותר גדול מן הראשון מחמת שהורחק. וצריך היום לעלות יותר ממקום נפילתו - יותר ממה שהיה עולה ממדריגתו הקדומה - שהיה אז אינו מרוחק כהיום, ויש לו שכר פסיעות עבור מה שמרחוק ה' נראה לו, והולך ומתקרב אצלו¹⁰.

'סומך ה' לכל הנופלים' - ירידה לצורך עלייה

ולעת עתה כשאנו עומדים לאחר כמעט אלפיים שנים שאנו יורדים בגלות - 'אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם' (ברכות ג), ככלות הכל עלינו לדעת, שההעדר והירידה המה לצורך העליה והאור הגדול שעתידי להתגלות בעת הגאולה.

דהנה מצינו בגמ' (ברכות ד:): 'אמר רבי יוחנן, מפני מה לא נאמר נו"ן באשרי, מפני שיש בה מפתן של שונאי ישראל, דכתיב (עמוס ה ב) 'נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל' וכו'. אמר רב נחמן בר יצחק, אפילו הכי חזר דוד וסמכן ברוח הקודש, שנאמר (תהלים קמה יד) 'סומך ה' לכל הנופלים'¹¹.

ובמאור עינים (אגדות הש"ס, סוטה) הביא את דברי הגמ' הנזכרים והרחיב בהם על דרך כל המתבאר, וזו לשונו 'אך שתמיד נופל ממדריגתו הזאת - כמבואר אצלינו

יד. מסופר בגמ' (שבת קנז:) שהחזרה בכוכבים אמר לאמו של ר' נחמן בר יצחק, שבנה עתיד להיות גנב. מששמעה זאת, לא הניחה לר' נחמן לגלות את ראשו, וציוותה עליו שיכסה את ראשו כדי שתהיה לו יראת שמים - 'כסי רישך, כי היכי דתיהוי עלך אימתא דשמיא'. ונראה לומר, שכשר' נחמן בר יצחק אמר, שחזר דוד וסמכן ברוח הקודש - 'סומך ה' לכל הנופלים', כלל אף את עצמו, שהקב"ה סמך אותו שלא יפול ויהיה גנב לפי מזלו, אלא אדרבה יעלה מעלה במעלות תורתו.

טו. מן הראוי לכל אחד ואחד להתפלל ולהתחנן לה' - שְׁיִצְפָּה אותו לבחור בטוב והישר, ויסמוך אותו בדרכו שלא ימעד חלילה, משום שעניין זה אינו בידי שמים אלא תלוי בבחירתו של האדם, כמובא בחתם סופר (פר' עקב ד"ה ואמרת בלבבך) 'הנה לכאורה נראה לומר, בוודאי יראת שמים היא בידי שמים, ולולי עזרתו יתברך שמו, לא יגיע אחד מאלף ליראה את ה', חוץ ממתני מעט אשר אינם צריכים סעד לתומכם - כאבות ומשה רבינו וכיוצא. אבל זולתם, ראה כמה

קנא קנאתי לה' – לשם שמים בלי פניות

☆ קנאין פוגעין בו ☆ ביקשו לנדותו אילולי שקפצה עליו רוח הקודש ☆ פינחס הפקיד את חייו מתוך חולי אהבה להשי"ת ☆ פינחס הוא אליהו ☆ אליהו משתתף בברית מחמת קנאותו שהחלה אצל פינחס ונמשכה בימי אחאב ☆ מלאך שבראשיתו היה אדם – מליץ טוב בעדנו ☆ גדעון הציל את ישראל מידי מדין - מכח שלימד זכות עליהם

קנאין פוגעין בו

מובא בגמ' (סנהדרין פב.) שזמרי הביא את כזבי לפני משה רבינו ע"ה 'אמר לו: בן עמרם, זו אסורה או מותרת. ואם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך. נתעלמה ממנו הלכה, געו כולם בבכיה. והיינו דכתיב 'והמה בכים פתח אהל מועד'. וכתוב 'וירא פנחס בן אלעזר', מה ראה. אמר רב: ראה מעשה, ונזכר הלכה. אמר לו: אחי אבי אבא, לא כך לימדתני ברדתך מהר סיני: הבעל את ארמית קנאין פוגעין בו. אמר לו: קריינא דאיגרתא - איהו ליהוי פרוונקא'.

ולכאורה יש לעיין, מדוע משה רבינו לא הורה לפינחס לעשות מעשה, אלא אמר לו, שקורא האגרת הוא צריך להיות השליח שמקיים את הכתוב בה. ולכאורה הסיבה לזה, מפני שההלכה ש'קנאין פוגעין בו' היא הלכה שאין מורין לעשותה, כפי שפסק הרמב"ם (הל' איסורי ביאה פי"ב ה"ה) לדורי דורות, וזו לשונו 'ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא בשעת

מעשה, כזמרי וכו'. ואם בא הקנאי ליטול רשות מב"ד להרגו, אין מורין לו, ואף על פי שהוא בשעת מעשה'.

מיהו הא גופא צריך ביאור, מדוע באמת זו הלכה שאין מורין לקיימה. ממה נפשך, אם כך צריך לעשות, הרי שראוי להורות ולחייב לעשות מעשה. ואם לאו, הדין צריך להיות שאסור לקנאי להתערב ולפגוע בו. אך מדוע הדין מעיקרא ש'קנאין פוגעין בו', ואילו למעשה היא הלכה שאין מורין לקיימה. וכי מצינו בכל התורה כולה, שיבוא אדם לשאול פסק הלכה מרבו, והרב ישיב לו: אמנם הלכה היא, אלא שאינני יכול להורות לך לעשות כן.

ביקשו לנדותו אילולי שקפצה עליו רוח הקודש

אכן ביאור הענין נפלא עד מאוד, שקנאת ה' צבאות שייכת רק כאשר כל כולה לשם שמים בלא פניות ונגיעות עצמיות. מפני שלפגוע ביהודי, ויותר מכך, להרוג

תפילות התפלל דוד המלך בתמניא אפי על ככה. אך מה שאינו בידי שמים - היא הבחירה שבלב, שישתוקק אדם וירצה להיות עובד ה', ויתפלל על ככה, אותה השתוקקות לבד, אינה בידי שמים והיא מבחירת אדם, על כן אמר (דברים כו) 'מי יתן והיה לבבם זה ליראה אותי', לא אמר מי יתן ויראו אותי, שזה אינו בידם, אלא מי יתן והיה לבבם זה ליראה - שיהיה חמדה בלבבם ליראה'.

(כה ז) 'וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן',
 מה ראה. ראה את המעשה וזכר להלכה
 הבוועל ארמית הקנאים פוגעין בהן. תני
 שלא ברצון חכמים, ופינחס שלא ברצון
 חכמים (בתמיהה). א"ר יודה בר פזי, ביקשו
 לנדותו אילולי שקפצה עליו רוח הקודש
 ואמרה (שם יג) 'והיתה לו ולזרעו אחריו ברית
 כהונת עולם' וגו'. ובקרנן העדה (שם) פירש
 'ביקשו חכמים שבדור לנדות פנחס על
 הריגה זו, אילולי שקפצה רוח הקודש והכריז
 'והיתה לו וגו' תחת קנאתו', וידעו שברצון
 ה' עשה'. ויש לומר, שחכמים ביקשו
 לנדותו מחמת שלא חשבו שפעל את
 קנאתו לשם שמים בשלימות ללא רבב
 נגיעה עצמית, שהיתה מעורבת במעשה
 ההריגה, עד שרוח הקודש העידה בו על
 כוונתו הטהורה והשלימה לה' טו.

יהודי, מי הוא זה אשר הרשות בידו לעשות
 כן – אם יש לו איזו נגיעה קלה ואפילו
 כחוט השערה שלא לשם שמים, שהרי
 לצער יהודי בנו של מלך מלכי המלכים
 הקב"ה, הוא אחד האיסורים החמורים
 ביותר. לכן לכתחילה נאמרה ההלכה
 ש'קנאין פוגעין בו', אך למעשה היא הלכה
 שאין הרב מורה לקיימה, מפני שרק בוחן
 לבבות ויודע מחשבות מכיר את הרוצה
 לקנא לה', האם מחשבתו זכה וכוונתו
 טהורה לשם שמים, בלא שום רבב של
 מידת הכעס או ניצוח או אכזריות חלילה.

ובאמת, אילולא שהופיעה רוח הקודש
 וגילתה שפינחס פעל לשם
 שמים, ביקשו חכמים לנדותו, כמובא
 בירושלמי (סנהדרין פ"ט ה"ז) בזו הלשון 'כתבי

טז. וראה בשם משמואל (פרשתן שנת תרע"ז ד"ה פינחס), שכתב בזו הלשון 'פינחס בן אלעזר בן
 אהרן הכהן. ברש"י לפי שהיו השבטים מבזים אותו הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו
 עגלים לע"ז והרג נשיא שבט מישראל לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן. ויש להבין מה זה
 הועיל שיחסו אחר אהרן, הלא גם ישראל לא הטילו בו ספק לומר שאיננו בן אהרן, אלא
 שמצאו בו דופי משפחה מצד האם, ולזה אינו מועיל יחוסו מצד האב, ואם בא הכתוב לומר
 שאיננו מתיחס אחר אמו אלא אחר אביו, הלא לא צריך להשיענו זה שידעו מכבר,
 דלמשפחותם לבית אבותם כתיב, ומ"מ היו מבזים אותו משום פגם בית האם, וכן בדין לעולם
 שהולד הולך אחרי הפגום שבשניהם, ואין יחוס אביו מצילו:

ונראה לפרש, דהנה כ"ק אבי אדומו"ר צללה"ה די"ק לה מש"ס נזיר (כ"ג ב) מדהשוו זנות זמרי
 לזנות תמר ש"מ דגם זמרי לש"ש נתכוין כמו תמר, ובודאי היתה כוונתו לעשות בזה תיקונים
 גדולים, והיתה עבירה לשמה, אלא שעבירה לשמה צריכה להיות לשמה בתכלית בלי עירוב
 כוונה צדדית כל שהוא, והרי אמרו ז"ל (ויק"ר פ' י"ד) אפ"י חסיד שבחסידים א"א שלא יהי' לו
 צד אחד מעון, א"כ לא הי' אפשר שתהי' לשמה בתכלית ע"כ נלכד בפח ר"ל, עכתדה"ק. ובזה
 פרשנו דברי ירושלמי סנהדרין (פ"ט ה"ז) שבקשו לנדותו לפינחס אלא שקפצה עליו רוח"ק ואמרה
 לו והיתה לו ולזרעו אחריו וגו'. ולכאורה בלתי מובן, נידוי זה מה עבידתו, ממנ"פ אם ידעו
 הדין דבועל ארמית קנאין פוגעים בו, מצוה רבה עשה, ולמה יתחייב נידוי, ואם לא ידעו הי'
 להם לדונן כרוצח בסייף, שבודאי איש העובר עבירה שאין בה מיתת ב"ד ובא אחר והרגו
 נתחייב עליו, ואין לו התנצלות לומר שהרגו מפני שעבר עבירה, וא"כ ממנ"פ אין כאן מקום

אם מוכרח להפקיר עצמו לילך בין כ"ד אלף ולהרוג את זמרי, לא היו מתירים לו. אבל פנחס לא יכול לסבול לעמוד על חייו, ולא עלתה על דעתו הד"ת מגודל קנאת שפלות השכינה, ועשה דין אחר מחמת חולת אהבת השי"ת. וזהו 'ויפלל', שעשה פלילה עם קונו, פירוש פלילה לשון דיינא הנקראים 'פלילים (שמות כא כב), ועשה דין אחר מחמת חולת אהבת השי"ת'.

פינחס הוא אליהו

ואולי יש לומר, שבזכות מה שפינחס הפקיר את גופו וכל חייו עבור הקב"ה – כמלאך שאין לו חי גוף ואין לו ענין זולת כבוד שמים, זכה ונעשה להיות מלאך ה' – אליהו הנביא, כידוע ש'פנחס הוא אליהו' (זוהר פר' כי תשא קצ).¹⁷

וכך היה כל ימיו דואג לכבוד שמים ולכבודן של ישראל – מתוך אהבתו לה', כמובא בתנא דבי אליהו (פרשה ה) 'ומפני מה זכה אליהו שהחיה מת על ידו, מפני שעשה רצונו של מי שאמר והיה העולם – הקב"ה, והיה מתאנח על כבודו

ולמעשה המציאות מוכיחה, שכאשר מעורב בקנאות פניות ונגיעות פרטיות, הרי זה מביא לפירוד ומחלוקת. ואילו כאשר הדבר נעשה רק לשם שמים, אזי לא רק שאין מחלוקת ומריבה, אלא אדרבה, לפעמים התוכחה מביאה לאהבה. וכמובא בגמ' (ערכין טז): 'ואמר רבי יוחנן בן נורי: מעיד אני עלי שמים וארץ, שהרבה פעמים לקה עקיבא על ידי, שהייתי קובל עליו לפני רבן (שמעון ברבי) [גמליאל]. וכל שכן שהוספתי בו אהבה, לקיים מה שנאמר (משלי ט ח) 'אל תוכח לץ פן ישנאך, הוכח לחכם ויאהבך'.

פינחס הפקיר את חייו מתוך חולי אהבה להשי"ת

והנה, בקנאותו של פינחס, לא זו בלבד שהיא היתה קנאות טהורה בלא רבב של פניות, אלא יתר על כן, ליבו של פינחס בער בקרבו באהבת ה' עזה, ורוחו היתה סוערת לקנא את כבוד השכינה, עד כדי שהלך והפקיר את חייו במעשה זה אילולא שניצל בניסים שנעשו עמו, וכמובא בפרי הארץ (פרשתו) 'שאם היה שאלת חכם

לנידוי. אך הפירוש הוא, דזה ודאי בב"ד של מטה אין משגיחין על הכוונה אלא על המעשה, והעובר עבירה שיש בה מיתת ב"ד אף שכוונתו היתה לשם שמים אין משגיחין ע"ז וממיתין אותו, ומקושש לעד שהיתה כוונתו לש"ש ומ"מ הומת בב"ד של משה עפ"י ה', אך זה שאין בו מיתת ב"ד אלא שקנאין פוגעין בו, הסברא נותנת לומר שמאחר שכוונתו היתה לש"ש שוב אין כאן קנאין. והנה הכל היו יודעין בזמרי שכוונתו לש"ש, ע"כ שפטו שאין כאן דין דקנאין פוגעין בו, ויודעין היו בפינחס שגם הוא ידע בזמרי שהיתה כוונתו לש"ש, ע"כ ריננו עליו למה הרגו, ומ"מ אי אפשר ה' לדונו בב"ד כרוצה שב"ד אין משגיחין על הכוונה אלא על המעשה, ואין משגיחין אם ידע פינחס שהיתה הכוונה של זמרי לש"ש או לא, ע"כ חיבבוהו רק נידוי, אלא שקפצה עליו רוח'ק' כו'.

יז. וכן מובא בתרגום יונתן (שמות ו יח) 'פינחס הוא אליהו - כהנא רבא דעתיד למשתלחא לגלותא דישראל בסוף יומיא'.

פה אליהו' (שם פסוק ט). אמר לו: 'קנא קנאתי' (פסוק י). אמר לו הקב"ה: לעולם אתה מקנא, קנאת בשטים על גלוי עריות, שנאמר (במדבר כה יא) פינחס בן אלעזר וגו'. וכאן אתה מקנא. חייך, שאין ישראל עושין ברית מילה עד שאתה רואה בעיניך. מכאן התקינו חכמים שיהיו עושין מושב כבוד למלאך הברית, שנאמר (מלאכי ג א) 'ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא' וגו'. אלקי ישראל יחיש ויביא בחיינו משיח לנחמנו, ויחדש לבבנו, שנאמר (מלאכי ג כד) 'והשיב לב אבות על בנים' וגו'.

מלאך שבראשיתו היה אדם

- מליץ טוב בעדנו

ובעצם הדבר שפינחס נעשה למלאך ה', בא לנו מכך תועלת אין קץ, מפני שהוא נעשה למלאך מליץ יושר עלינו, על דרך מה שאמר המהרי"ד מבעלז זיע"א (פרי אחרי תרס"ח) בזו הלשון 'שמעתי מאבי זלה"ה זי"ע ועכ"י, שאמר בשם אביו זי"ע ועכ"י, על (בראשית ה כד) 'ויתהלך חנוך את אלקים ואיננו כי לקח אותו אלקים'. ואיתא במדרש (מדרש אגדה ה כד), שעשה אותו מלאך מט"ט, לשמור את ישראל וכו'. ואמר הטעם, מפני מה עשה כן הקב"ה - שעשה מן האדם מלאך מט"ט - לשמור את ישראל, זהו מפני שאין מלאך יוכל להמליץ טוב על ישראל כמו אדם, כי הוא אינו מבין כל ההרפתקאות וההכרחיות שאדם צריך להכריח עצמו לעבוד השי"ת, ואין יודע ומבין המלאך גודל היצר הבווער באדם, אבל אדם הנעשה מלאך, הוא יודע הכל, הוא יכול להמליץ טוב על ישראל. על כן עשה השי"ת מן חנוך מלאך, שיוכל להמליץ טוב על ישראל'.

של הקב"ה ועל כבודן של ישראל בכל יום תמיד, והיה בדעתו כאילו אבדו שונאי ישראל מן העולם. בכל דור ודור שהיה אליהו מוצא בני אדם צדיקים, מיד היה מגפפן מחבקן ומנשקן ומברך ומרומם ומשבח ומגדל ומקדש לשמו של מי שאמר והיה העולם - הקב"ה'.

אליהו משותף בברית מחמת קנאותו שהחלה אצל פינחס ונמשכה בימי אחאב

וכן מציינו בפרקי דרבי אליעזר (פרק כט) בזו הלשון 'וכך היו ישראל נהוגין למול, עד שנחלקו לשתי ממלכות, ומלכות אפרים מנעו מהם את המילה. ועמד אליהו זכור לטוב וקנא קנאה גדולה, ונשבע על השמים שלא להוריד טל ומטר על הארץ, ושמעיה איזבל ובקשה להרג אותו.

עמד אליהו והיה מתפלל לפני הקב"ה. אמר לו הקב"ה, טוב אתה מאבותיך (בתמיהה). עשו בקש את יעקב להרגו, שנאמר (בראשית כז מא) 'יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי'. וברח [נ"א: יעקב ברח] מלפניו ונמלט, שנאמר (הושע יב יג) 'ויברח יעקב שדה ארם'. פרעה בקש להרג את משה. [נ"א: משה ברח] וברח מלפניו ונמלט, שנאמר (שמות ב טו) 'ויברח משה מפני פרעה'. שאול בקש להרג את דוד, וברח [נ"א: דוד ברח] מלפניו ונמלט, שנאמר [שמואל א' יט י] 'דוד ברח וימלט'. ללמדך שכל מי שהוא בורח - נמלט.

עמד אליהו וברח מארץ ישראל ונמלט, שנאמר (מלכים א' יט ח) 'ויקם ויאכל וישתה'. נגלה עליו הקב"ה ואמר לו: 'מה לך

מלאך בעולם שיכול להבין זאת, שהרי לא ניתן בהם יצר הרע".

וראה עוד בדבריו שם, שמבאר לפי זה מדוע הכהן גדול היה יכול להיכנס לקודש הקדשים ביום הכיפורים, שנאמר עליו (ויקרא טז יז) 'וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש' וכו', ואפילו לא מלאך שיש לו דמות אדם^ט, וא"כ מדוע הכהן גדול שנדמה למלאך יכל להיכנס לשם (עיין תוס' מנחות קט: ד"ה נודמן ל').

אלא שהכהן גדול דייקא נכנס לשם מחמת שהוא יכול להיות מליץ יושר, מחמת שהוא אדם שהתעלה למלאך ה' צבאו-ת. והיינו מה שתרגם התרגום יונתן על הפסוק הנז', וזו לשונו 'וכל אינש לא יהי במשכן זמנא בזמן מייעליה לכפרא בקודשא על חוביהון דישראל' וכו'. מפני שהכהן גדול השכיל להבין מהו 'אמנם כן יצר סוכן בנו', כמה קשים הם נסיונותיהם של ישראל עד שלפעמים יש שנופלים בהם, והוא המליץ

מי כמו אלו המלאכים שבראשיתם היו בלבוש גוף עד שהתעלו ונהיו מלאכי מרום, יכולים ללמד זכות על ישראל קדושים, שהרי לכללות המלאכים אין שמץ של השגה בקושי הנסיונות שעומד בהם יהודי תדיר בכל עניני עבודת ה'. וכמו שהשיב להם משה רבינו בעת שעלה למרום לקבל את התורה והם אמרו להקב"ה (תהלים מזמור ח) 'מה אנוש כי תזכרנו וכו' תנה הודך על השמים'. אך משה רבינו השיב להם בשאלה: 'קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם. מיד הודו לו להקב"ה וכו'. מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב, ומסר לו דבר' (עיין שבת פח: פט.). וכי המלאכים יכולים להבין את המעלה הגדולה של יהודי ההולך ברחובה של עיר ושומר את עיניו ומחשבתו כראוי ליהודי ירא שמים, ולאחר מכן בא לבית המדרש ועוסק שם בתורה לשמה ושוכח מכל טרדות העולם הזה המונחים על כתפיו. ואף שופך שיח לפניו ית' ומשליך עליו את כל יהבו, הלא אין

ית. והן אמת, שגם אותם מלאכי עליון אשר לא היה בהם יצר הרע, כאשר השליכם השי"ת לעולם הזה, הם לא עמדו בנסיון ופגמו ונשארו בעולם הזה קל"ח שנים עד שעלו בסולמו של יעקב, כמובא במדרש שהביא הרא"ש בפירושו על התורה (בראשית ו ב ד"ה כי טובות, וכן הובא בפירוש בעלי התוס' - הדר זקנים, בראשית כה יג), על מה שנאמר 'וראו בני האלוקים את בנות האדם כי טובות הנה, ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו'. וזו לשונו "כי טובות הנה", פירוש, 'יפות', כמו שבע פרות הטובות. ובמדרש, 'טובת' כתיב, נערה בתולה צדקת היתה. וכשירדו בני האלוקים, אמרו לה: תשמעי לנו. ואמרה להם: לא אשמע לכם אם לא תעשו הדבר הזה - שתתנו לי כנפים שלכם, כמו דאמר (ישעיהו ו ב) 'שש כנפים לאחד'. נתנו לה כנפיהם, מיד פרחו לשמים ונמלטה מן העבירה ואחזה פני כסא. והקב"ה פרש עליה עננו וקבלה, וקבעה במזלות, והיינו 'מזל בתולה'. והמלאכים נשארו בארץ ולא יכלו לעלות - עד שמצאו סולם שיעקב אבינו חלם ועלו, הדא הוא דכתיב (בראשית כה יב) 'והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו'.

יט. כמובא בירושלמי (יומא פ"א ה"ה) 'בעון קומי ר' אבהו, והא כתיב (ויקרא טז יז) 'וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש עד צאתו', אפילו אותן שכתב בהן (יחזקאל א י) 'ודמות פניהם פני אדם', לא יהיו באהל מועד.

אכן התשובה לכך נמצאת בדין ודברים שנשא גדעון עם המלאך. שנאמר (שם פסוק יג) 'ויאמר אליו גדעון, בי אדני, ויש ה' עמנו, ולמה מצאתנו כל זאת. ואיה כל נפלאותי אשר ספרו לנו אבותינו לאמר, הלא ממצרים העלנו ה' ועתה נטשנו ה' ויתננו בכף מדין'. ובילקוט שמעוני (שופטים רמז סב) פירשו את כוונתו של גדעון, שהיה ברצונו ללמד סנגוריא על ישראל, והיא שעמדה לו לזכות שיגלה כבוד ה' עליו, להיות המושיע של ישראל מיד צריהם כ"א.

ויש ללמוד מכך עד כמה גדולה מעלת המלמד זכות על עם ישראל בכלל ועל כל יהודי בפרט, שעל ידי מה שגדעון לימד זכות על ישראל, נגלה עליו הקב"ה ושלח אותו להציל את כלל ישראל.

בר מן דין, לפעמים על ידי לימוד זכות על השני מטים את הכף לטובה - כגדעון בשעתו, וכמובא במדרש תנחומא (פר' שופטים ד) על הפסוק (דברים טז יח) 'ושפטו את העם משפט צדק'. 'אמר רבי יהודה ברבי שלום: שיהיו מטין ומלמדין עליהם זכות לפני הקב"ה. ממי אתה למד, מגדעון בן יואש, שבימיו היו ישראל בצרה, והיה הקב"ה מבקש אדם שילמד עליהם זכות ולא היה מוצא, שהיה הדור דל במצות

בקודש לכפר על חובותיהן ואשמותיהן - 'וענני סלחתי'.

גדעון הציל את ישראל מידי מדין - מכח שלימד זכות עליהם

ומדעסקינן בלימוד זכות על ישראל, נרחיב בזה לגבי כל אחד ואחד מישראל, עד כמה גדולה מעלת המלמד זכות על בני ישראל להטות את הכף לטובה - על הפרט והכלל.

הנה נאמר בשופטים (ו א) 'ויעשו בני ישראל הרע בעיני ה', ויתנם ה' ביד מדין שבע שנים'. ובהמשך נאמר (שם פסוק ו) 'ויציל ישראל מאד מפני מדין, ויזעקו בני ישראל אל ה'". ואז ירד מלאך מן השמים ודיבר עם גדעון, ונבחר גדעון להושיע את ישראל, וכפי שנאמר (שם פסוק יד) 'ויפן אליו ה', ויאמר: לך בכוחך זה והושעת את ישראל מכף מדין, הלא שלחתך'.

ובפשטות יש לבאר מדוע זכה גדעון להיות מושיען של ישראל, והלא הגמ' (ראש השנה כה:) העידה עליו שהיה מ'קלי עולם', ועם כל זאת זכה להיות מושיען של ישראל כמשה בדורו², וצ"ב מאי האי.

כ. זו לשון הגמ' 'שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חמוני עולם, לומר לך: ירובעל בדורו - כמשה בדורו וכו'. ומי היה ירובעל, מצינו שם בגמ' (כה) 'ירובעל' - זה גדעון'.

כא. זו לשון הילקוט 'אמר ר' יהודה בר שלום, ליל פסח היה אותו הלילה שאמר לו 'ואיה כל נפלאותי', היכן הם הפלאים שעשה האלוקים לאבותינו בלילה הזה, והכה בכוריהם של מצרים והוציא משם ישראל שמחים. וכיון שלמד סנגוריא על ישראל, אמר הקב"ה דין הוא שאגלה אני בכבודי עליו, שנאמר 'ויפן אליו ויאמר לו, לך בכוחך זה', אמר לו הקב"ה יש בך כח ללמד סנגוריא על ישראל, בזכותך הם נגאלים, שנאמר 'והושעת את ישראל'.

זכות על ישראל, הן על הפרט וכן על הכלל, יתכן שבדבריו הוא מטה את הכף לטובה ולברכה, לחיים ולשלום^{בב}.

ובמעשים. כיון שנמצא זכות בגדעון שלמד עליהם זכות, מיד נגלה עליו וכו'. וכך כל אחד ואחד מישראל, כאשר הולך ומלמד

הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא – פינחס קנאה

☆ כל אחד מישראל זוכה לניצוץ מנשמתו של אליהו הנביא ☆ אליהו הנביא מסייע לכל אחד להיכנס לדרך הטובה ☆ אליהו מעורר בליבן של ישראל את התשוקה להקב"ה

יהודה אריה ליבוש אבד"ק ווישניצע, שאיש אחד שאל את רבינו הקדוש אלימלך זצ"ל שאמר על אחד מהיושבים שהיה לומד בבית מדרשו, שהוא בעל גילוי אליהו. וישאל אותו איך אפשר שיהיה כן, הלא בעל האבן עזרא אינו מודה שיש כעת גילוי אליהו - כמו שכתב בספרו, ומהסתם לא היה לו גילוי אליהו, וזאת מעלתכם גם כן

כל אחד מישראל זוכה לניצוץ מנשמתו של אליהו הנביא

מובא בספר שפת אמת (להרה"ק ר' משולם שרגא מברעזאן זיע"א, פר' טמות ד"ה לכן אמר) שאצל כל אחד מישראל ישנו ניצוץ מאליהו הנביא, שמתנוצץ בו כשהוא בא בבריתו של אברהם אבינו ע"ה. וזו לשונו 'וכן שמעתי ממורי הקדוש הגאון מו"ה

כב. להשלמת הדברים נביא מהרה"ק ר' שמשון מאוסטרפליא זיע"א (ליקוטי שושנים ד"ה נקום נקמת) מה שכתב בזה בהאי לישנא "נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך" (במדבר לא ב). הקושיא מפורסמת, היה לו לכתוב ואחר תאסף אל עמך. ונראה לומר, הדנה קשה מפני מה שלח משה את פנחס ולא הלך בעצמו, ותירצו בגמ' (בבא קמא צב:) בירא דשתא ביה מיא, אל תשדי ביה קלא, כי משה נתגדל במדין. אבל קשה, וכי הקב"ה לא ידע זה, ומפני מה ציווה למשה בעצמו לילך. לזה תיבת 'אחר' מתרץ זה.

הדנה איתא בגמ' (ראש השנה כה:), שקל הקב"ה שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם, לומר לך, יפתח בדורו כשמואל בדורו, גדעון כמשה, שמשון כאהרן, היה לו לומר סתם שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם.

ותירצו המקובלים, כי נשמת גדעון הוא ניצוץ מנשמת משה, לפיכך היה מלמד סגוריא על ישראל, כדכתיב (ויען) [ויפן] אליו ה', ויאמר לך בכוחך זה שלימדת סגוריא על בני, עיין בשופטים, ומשה היה לו גם כן מדה זו. שמשון היה נשמתו ניצוץ מאהרן, לפיכך היה נזיר ולא היה מטמא למתים. ו'יפתח' היה ניצוץ נשמתו 'שמואל' – אע"פ שהיה קודם. וזה ידוע דמלחמת גדעון היה עם המדינים ועמלק, ולזה דקדק ה' בלשונו 'נקום נקמת המדינים', רוצה

רק אני אומר לך הענין, שאליהו על ידי שהחזיר את כל ישראל בתשובה ואמרו (מלכים א' יח לט) 'ה' הוא האלוקים'²³, על ידי זה זכה לנשמה כוללת של כל ישראל, ועל ידי זה בשעת הכנסת הילדים בבריתו של אברהם אבינו, אז מתנוצץ ומתגלה בילד חלק אחד מנשמת אליהו, וכל אחד נוטל לפי חלקו ושרשו, ואחר כך כשנתגדל והולך בדרך הטוב, אז נתגלה לו ממש חלק אליהו שיש לו.

וא"כ האיש היושב אצלי - שאני אומר עליו שיש לו גילוי אליהו, באמת אין לו אלא חלק קטן באליהו, לכן לפי הטבת מעשיו זכה ונתגלה בו חלקו הקטן שהיה בו, אבל בעל אבן עזרא היה לו חלק גדל

יעיד שבעל אבן עזרא הוא היה איש גדול יותר מאיש זה שמעלתכם אומר עליו שהוא בעל גילוי אליהו, ואיך אפשר שיהיה כן.

והשיב רבנו אלימלך הקדוש זללה"ה: הן אמת, כן הדבר כאשר אמרת, ואקדים לך הקדמה. הנה אמרו חז"ל (פרקי דרבי אליעזר כ"ח) שאליהו הוא מלאך הברית. והנה אליהו בארבעה טיסות שט העולם (ברכות ס:), ואיך אפשר שיהיה בשעת כל מילה ומילה, הלא כל המילות הם בזמן אחת - אחר זמן התפילה. ואפשר בזמן שמברכין כאן ברכת 'על המילה' מברכין בסוף כל העולם בזה הרגע, ואיך יכול להיות בב' מקומות יחד.

לומר 'אחר תאסף אל עמך', רוצה לומר אחר מיתתך, היינו בגדעון תהיה ניצוץ נשמתך, ושם תהרוג את המדינים, ואתי שפיר תיבת 'אחר', ודו"ק'.

כג. בימים ההם מלך אחאב הרשע, שהיה עובד את עבודה זרה - יחד עם ארבע מאות וחמשים נביאי הבעל וארבע מאות נביאי האשרה. ואליהו הנביא ביקש מעובדיה לקרוא לאחאב. וכשבא אליו אחאב, ביקש ממנו אליהו לקבץ את כל הנביאים אל הר הכרמל - להיווכח עם מי האמת. כשהתאספו כולם, קרא אליהו אל כל העם ושאל אותם 'עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים, אם ה' האלוקים לכו אחריו, ואם הבעל לכו אחריו'. וביקש אליהו מהנביאים שיביאו לו פר ואף הם יקריבו פר. עוד אמר להם, שהם ישחטו הראשונים כיון שהם הרבים, ושלא ישימו אש אלא יקראו בשמו של הבעל שיענה אותם. וכך הם עשו, וכמו שנאמר 'ויקראו בשם הבעל מהבוקר ועד הצהרים לאמר, הבעל עננו, ואין קול ואין עונה וכו'. ויהי בצהרים ויהתל בהם אליהו, ויאמר: קראו בקול גדול, כי אלהים הוא, כי שיח וכי שיג לו, וכי דרך לו, אולי ישן הוא ויקץ. ויקראו בקול גדול ויתגודדו כמשפטם בחרבות וברמחים עד שפך דם עליהם. ויהי כעבור הצהרים ויתנבאו עד לעלות המנחה, ואין קול ואין עונה ואין קשב'. ואז בא אליהו וקרא לכל העם, וריפא את מזבח ה' ההרוס ובנה מזבח אבנים עם י"ב אבנים כמניין י"ב שבטי י-ה, וסביב המזבח בנה תעלה כבית סאתים זרע, וערך את העצים על המזבח ונתח את הפר וישם אותו ממעל לעצים, ועליהם יצק ארבעה כדי מים כמה פעמים, וגם את התעלה מלא במים, ואז - בעלות המנחה, 'ויגש אליהו הנביא ויאמר, ה' אלוקי אברהם יצחק וישראל, היום יודע כי אתה אלוקים בישראל ואני עבדך, ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה. ענני ה' ענני - וידעו העם הזה כי אתה ה' האלוקים, ואתה הסבת את לבם אחורנית. ותפול אש ה' ותאכל

ז"ל הוא הסיוע שמכריז שיפתחו לו מיד ולא יעכבו עליו, ותלו הדבר באליהו ז"ל שעל ידו קבלו עליהם מלכות שמים והודו ואמרו ה' הוא האלוקים. וכן על ידו עתידין לעשות תשובה שלימה לעתיד לבוא.

אליהו מעורר בליבן של ישראל את התשוקה להקב"ה

מובא במאור עינים (פר' פנחס ד"ה במדרש תנחומא) בשם קודש הקדשים הבעל שם טוב זיע"א, שכל אחד מישראל יש לו חלק מהמשיח, וכמו שידוע ש'אדם' הוא ראשי תיבות: אדם דוד משיח. ובכדי שיבוא משיח צדקנו, צריך כל אחד מישראל להכין את חלק בחינת המשיח השייך לנשמתו²¹.

אמנם בכדי לבוא אל תיקון המשיח ששייך לנשמתו, צריך שיהיה קודם לזה התעוררות והשתוקקות, שבאה מכוחו של אליהו הנביא²². וכך יהיה באחרית הימים, שאליהו יבוא ויעורר את ישראל לתשובה, וכפי שנאמר (מלאכי ג כד)

באליהו ולא היה בו כח לתקן ולברר שיתגלה בו ממש גודל חלק אליהו, לכן אין לו גילוי אליהו.

אליהו הנביא מסייע לכל אחד להיכנס לדרך הטובה

מצינו בפרקי דרבי אליעזר (פרק טו) בהאי לי שנא ר' אליעזר אומר, אני שמעתי באזני ה' צבאות מְדַבֵּר. ומה דָּבַר, אמר (דברים ל טו) 'ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב את המוות ואת הרע'. אמר הקב"ה: הרי שני דרכים הללו נתתי לכם לישראל, אחת של טובה ואחת של רעה, של טובה - של חיים, של רעה - של מות. של טובה יש בה שני דרכים, אחת של 'צדקה' ואחת של 'חסד', ואליהו זכור לטוב ממוצע בין שני דרכים הללו, כשיבא אדם להיכנס, אליהו זכור לטוב מכריז עליו ואומר: (ישעיהו כו ב) 'פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים'.

וכתב הרד"ל (ר' דוד לוריא זצ"ל, בפירושו על פרקי דר"א שם אות ו) שם 'וכרוז של אליהו

את העולה ואת העצים ואת האבנים ואת העפר, ואת המים אשר בתעלה לחכה. וירא כל העם ויפלו על פניהם, ויאמרו: ה' הוא האלוקים, ה' הוא האלוקים'.

כד. זו לשון קדשו של המאור עינים 'כמאמר הבעל שם טוב נשמתו בגזי מרומים, שצריך כל אחד מישראל לתקן ולהכין חלק קומת משיח השייך לנשמתו. כנודע שאדם הוא ראשי תיבות אדם דוד משיח, שקומתו של אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו היה, שהיו כלולין בקומת אדם הראשון כל הנשמות של ישראל, ואחר כך על ידי החטא נתמעטה קומתו. וכמו כן יהיה משיח קומה שלימה מכל נשמות ישראל כלולה מס' ריבוא - כמו שהיה קודם החטא של אדם הראשון, על כן צריך כל אחד מישראל להכין חלק בחינת משיח השייך לחלק נשמתו - עד שיתוקן ותכונן כל הקומה'.

כה. בהמשך דבריו מבאר המאור עינים, שהטעם שאליהו הוא המעורר להשתוקק אל הבורא, הוא משום ש'פנחס הוא אליהו' (עין תרגום יונתן שמות ו יח), זכה לנשמת נדב ואביהוא 'שסיבת מיתנתן היה על ידי השתוקקות רב בהתלהבות גדולה בעבודתן להבורא ברוך הוא, עד שמחמת

מעשיו מתגלה אצלו חלקו מאליהו הנביא – בבחינת 'גילוי אליהו'. ואליהו עצמו מסייע לו להיכנס לדרך הטובה, ומעורר בו את התשוקה והיכולת להשלים את עבודתו במחשבה דיבור ומעשה, ועל ידי כך זוכה לתקן את בחינת המשיח השייך לפי שורש נשמתו. וכאשר ירבו הנשמות שתיקנו בעצמם את בחינת המשיח שבתוכם, תתקרב פקידת הגאולה ויבוא אליהו לעורר את כלל ישראל לשוב לה' בתשוקה גדולה, ויתקיים מאמרו הנביא (מלאכי ג כד) 'והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם', ונזכה לגאולה השלימה^{כז}.

'והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם'^{כז}.

ואחרי שמכוחו של אליהו התעורר היהודי להשתוקק להקב"ה, אז הוא יכול לתקן את קומת המשיח, כיון שאז תורתו ותפילתו הם בשלימות של 'מחשבה' 'דיבור' ו'מעשה', ובוודאי שעל ידי תורה ותפילה ביחוד מחשבה ודבור 'נעשה תיקון בחינת משיח' השייך אליו^{כז}.

תמצית הדברים היא, שאצל כל יהודי מתנוצץ חלק מהנשמה הכללית של אליהו הנביא, ועל ידי שמטיב את

דביקתן באור בהיר וזך ותשוקה חזקה נפרדו נשמותיהן מגופן'. וכן מובא בליקוטי תורה (ויקרא דרוש נדב ואביהו) שנשמתן של נדב ואביהו התעברה בנשמת פנחס-אליהו.

כז. זו לשונו 'דהאמת הוא, שכל השתוקקות ישראל עובדי ה' לאביהם שבשמים, הוא על ידי בחינת אליהו שהוא המבשר לכל דבר שהוא שלימות, כגון תורה ותפלה שהוא יחוד שלם כנועד, במחשבה ודבור שהוא יחוד גמור, ומקודם זה צריך תשוקה גדולה וחשק גדול, וזה הוא על ידי בחינת אליהו המעורר התשוקה מקודם'.

כח. וכלשון קדשו של המאור עינים (שם) 'ואחר כך הוא בחינת משיח, כי בודאי בכל תפלה ההגונה שהוא ביחוד מחשבה ודבור, נעשה תיקון בחינת משיח, כמו שבביאת משיח צדקיני במהרה בימינו יהיה יחוד ושלימות גמור בתמידות, כי אז יהיה עליית כל המחשבות והאותיות שהוא הדבור, כך הוא בכל אדם בשעת התפלה ותורה - בחינת משיח, היחוד הזה - שהוא סוד בנין קומת משיח'.

כח. כתב הרד"ל בפירושו על פרקי דרבי אליעזר (פרק מג), ששמותיו של אליהו הנביא, 'אליהו התשב' ו'אליהו הגלעד', רומזים על ב' עניינים שהוא מטיב לישראל. שאליהו נקרא 'תשב' – על שם התשובה, שלעתיד לבוא הוא יעורר את ליבם של ישראל לשוב בתשובה, כמובא בפרקי דרבי אליעזר (שם), 'אין ישראל עושין תשובה עד שיבא אליהו הנביא, שנאמר (מלאכי ג כג-כד) 'הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם', ברוך אתה ה' הרוצה בתשובה'. ומה שהוא נקרא 'אליהו הגלעד', הוא על שם המעשה שהיה עם בנות מדין שהחטיאו את ישראל ובראשם זמרי בן סלוא שהיה נשיא בישראל, ומעשה זה היה בגלעד, ושם השיב 'פנחס זה אליהו' את חרון אף ה', ובקנאתו

הציפיה לבניין בית המקדש

★ לכן חכו לי נאם ה' ★ הציפיה לישועה היא מיסודי האמונה ★ ועל כן נקווה לך ה' אלוקינו ★ התשוקה והגעגועים יביאו את הגאולה ★ נגילה ונשמחה בך

לכן חכו לי נאם ה'

נאמר בירמיה (ל יז) 'ציון היא דורש אין לה'. ובגמ' (ראש השנה ל. סוכה מא.) דייקו ממה שנאמר שאין לה דורש, שמשמע שהיא צריכה דרישה – 'מכלל דבעיא דרישה'. ויש לומר שהכוונה על הדרישה והציפיה לבניין בית המקדש – שלא להתייאש מבניינה, וכמו שנאמר (צפניה ג ח) 'לכן חכו לי נאם ה', ליום קומי לעד' כט.

שתלמדו אותה), שחכייתם לתורתי ולא חכייתם למלכותי, (פירוש: לא יפה עשיתם שחכייתם לתורתי ולא חכייתם למלכותי), **שבועה היא לפני שכל שחכה למלכותי אני בעצמי מעיד בו לטובה**, שנאמר (צפניה ג ח) 'לכן חכו לי נאם ה' ליום קומי לעד' ל.

הציפיה לישועה היא מיסודי האמונה וכשנתבונן בדברי רבותינו הראשונים והאחרונים, יעלה לפנינו שהציפיה לביאת המשיח אינה הידור מצוה או חמימות לב יהודי – שמחכה להתגלות כבודו ית' בעולם, אלא היא מיסודות האמונה וחיוב גמור הוא מעיקרא דדינא. וזו לשון הרמב"ם (מלכים פי"א ה"א) 'המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד

ואף הזוכה לשבת באהלה של תורה ועוסק בה יומם ולילה, אם אינו מחכה לביאת המשיח יש להקב"ה טענה עליו, כמובא בפסיקתא רבתי (פיסקא לד) 'אמר להם (הקב"ה), צדיקי עולם, אף על פי שדברי תורה צריכים הם עלי (פירוש: שאני חפץ

הסיר מעל בני ישראל את תאוותם לעריות (עיין מה שכתב ר' צדוק הכהן מלובלין בספרו פרי צדיק, פר' פינחס אות ג ד"ה ואח"כ), ועל שם זה נקרא 'אליהו הגלעדי'. ואף לעתיד לבוא כשאלהו ישיב את לבם של ישראל, הוא יהיה 'תשב' – עצם התשובה, ואף 'הגלעדי' – שיעקור מאתנו את התאוות הרעות שמונעות מאתנו מלעבוד את הבורא כדבעי.

כט. פירש"י 'קומי לעד – שאקום להתוועד עליכם'.

ל. מצינו שפירש רש"י (שמות לח כא ד"ה המשכן) 'המשכן משכן – שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין – על עונותיהן של ישראל'. והקשה על כך הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל (רבה של ירושלים), דהנה ידוע שהקב"ה מקיים את התורה (עיין ברכות ו), וכיון שכן, הלא הדין מחייב להחזיר את המשכון בלילה, וכמו שנאמר (שמות כב כה) 'אם חבל תחבל שלמת רעך, עד בא השמש תשיבנו לו', וא"כ מדוע אנו מצפים שהקב"ה יחזיר לנו את המשכון קרוב לאלפיים שנה. ותירץ, שאם היינו מחכים ומצפים לבניין בית המקדש באותה מידה שהעני מחכה לכסותו, כבר היה הקב"ה מושיענו ומחזיר לנו את בית מקדשנו.

לישועת ה', כמובא בגמ' (שבת לא.) 'אמר רבא, בשעה שמכניסין אדם לדין, אומרים לו: נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה, צפית לישועה'^ל.

ומתוך דברי הסמ"ק (ספר מצוות קטן מצוה א) עולה, שהצפיה לבניין בית המקדש היא בכלל המצוה להאמין בדבר ה' (שמות כ ב-ג) 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים'. ומי שמחכה לביאת המשיח, מקיים את מצות האמונה בה' שהוא אלוקיני שהוציאנו ממצרים והוא יושיענו ויגאלנו שנית בקרוב בימינו'^ל.

ליושנה - לממשלה הראשונה, ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל, וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם. מקריבין קרבנות, ועושין שמטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה. וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו, שהרי התורה העידה עליו, שנאמר (דברים ל א) 'ושב ה' אלוקיך את שבתך ורחמך ושב וקבצך וגו' אם יהיה נדחך בקצה השמים וגו' והביאך ה''^{לא}.

ולאחר אריכות ימים ושנים דנים כל יהודי, האם במהלך ימי חייו ציפה

לא. מצינו שהרמב"ם הזכיר את הצפייה לביאת המשיח כאחד מהי"ג עיקרי האמונה, 'אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח, ואע"פ שיתמהמה, עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא'.

מתאמרא בשם צדיקים, לדייק את נוסח לשונו של הרמב"ם, שלא אומרים אני מאמין אמונה שלימה, אלא באמונה שלימה. שהכוונה בזה, שלא תמיד האדם זוכה שיאיר במוחו וליבו אור האמונה בבהירות שלימה, ולכאורה אין זו אמת לומר באותה שעה 'אני מאמין אמונה שלימה'. אמנם מאידך, בפנימיות לבבו של כל יהודי, אמונתו זכה ובהירה, ובאמת הוא כן מאמין אמונה 'שלימה', ומן הראוי שיאמר שהוא מאמין אמונה שלימה. ויש לומר שזו הכוונה במה שאומרים אני מאמין באמונה שלימה, כלומר, אני מאמין באמונה שקיימת בפנימיותי, שהיא אמונה שלימה אף בשעה שעבים מכסים אותה.

לב. בחידושי הר"ן (שם ד"ה צפית) כתב לפרש 'ועוד צריך לבאר 'צפית לישועה' - בימך, ולא אמר צפית שתבוא ישועה לישראל, דמי שאינו מאמין, זה אפיקורס הוא, שהאפיקורסים אינן מאמינין שתבוא ישועה לעולם לישראל'.

ובמראה יחזקאל (פ"ב בשלח ד"ה ובזה) מצינו שפירש עוד הבנה במשמעות 'צפית לישועה', שהכוונה על האמונה המוחשית - כראיה וצפייה בעיניים בביאת המשיח, וזו לשון קדשו 'ובזה נראה לי לבאר מה ששואלין את האדם צפית לישועה (שבת לא.), דלכאורה קשה מי זה שאינו מצפה לישועה, וגם הוה ליה למימר 'קוית' או 'חכית' לישועה. אבל 'צפית' הוא לשון ראייה והבטה, ועל זה דנין האדם אם היתה האמונה והבטחון כל כך חזק אצלו - עד שעין בעין יראה על הישועה אעפ"י שעדיין לא באה'.

לג. זו לשון הסמ"ק 'אכן הקב"ה מנהיג את העולם כולו ברוח פיו, והוא הוציאנו ממצרים ועשה לנו כל הנפלאות, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, שנאמר (תהלים לו כג) 'מה' מצעדי גבר כוננו'. ובזה תלוי מה שאמרו חכמים (שבת לא.) ששואלין לאדם

התשוקה והגעגועים יביאו את הגאולה וגדולה מעלת התשוקה והגעגועים, שהדור שישתוקק ויתאבל כראוי - הוא יהיה הדור האחרון של הגלות, כמובא בתפארת שלמה (פר' מסעי, סוף ד"ה א"י כן מטה) בהאי לישנא קדישא 'הוא שכתב (דברים כט כא) 'ואמר הדור האחרון - בניכם אשר יקומו מאחריכם, על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת', שיש להבין למה תלה הכתוב דווקא בדור האחרון, ולא ישאלו זה קודם לכן. אך הנה כמו שבארנו, כי הדור ההוא אשר יתנו עיניהם ולבכם לשאול על זה, והם ידאבו על חורבן הארץ וירושלים כנ"ל, ועל ידי תשוקתם ודאבון נפשם על הארץ, הנה יתעוררו הגאולה והם יהיו הדור האחרון קודם הגאולה'.

וזוהי הדרך הכללית בעבודת ה' - בתוך הנפילה והחושך אצל הכלל והפרט, להתעורר בכיסופין וצימאון להקב"ה מתוך אמונה בהקב"ה שלא יעזבנו לעולמים - כי

ועל כן נקווה לך ה' אלוקינו

וראה מה שכתב בעל יסוד ושורש העבודה (פרק י) על הקיווי והשמחה בבניית הבית, וזו לשונו 'וכשיאמר התיבות 'ועל כן נקווה לך ה' אלוקינו לראות מהרה בתפארת עוזך', ראוי להכניס בלבו שמחה עצומה עד מאוד - על זה הקווי, ממש כאלו שומע בעת הזאת הבשורה מפי אליהו ז"ל, שיבשר שביום הזה תצא השכינה מהגלות ונזכה לראותה'.

ושכרו של המצפה לבניין בית המקדש, שבעת הגאולה הוא יזכה להימנות על בניה של ירושלים ויביאוו אצלה, כמובא בגמ' (כתובות עה). "ולציון יאמר איש, ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון" (תהלים פז ה), אמר ר' מיישא בר בריה דר' יהושע בן לוי, אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה'. וברש"י (שם ד"ה ולציון) כתב 'אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה יקרא מבניה, ויביאוו אצלה' ז"ל.

לאחר מיתה בשעת דינו צפית לישועה. והיכן כתיב מצוה זו, אלא שמע מינה בזה תלוי, שכשם שיש לנו להאמין שהוציאנו ממצרים, דכתיב 'אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך וגו'', כשם שאני רוצה שתאמינו בי שאני הוצאתי אתכם, כך אני רוצה שתאמינו בי שאני ה' אלוקיכם ואני עתיד לקבץ אתכם ולהושיעכם. וכן יושיענו ברחמי שנית, כדכתיב (דברים ל א) ושב וקבצך מכל העמים וגו'.

לד. הרה"ק ר' אהרן מבעלזא זיע"א נהג שלא להצניע את ה'קניות' משנה לשנה - מתוך אמונה ותקווה לגאולה השלימה (ומקובל שכן נהג הקדושת לוי זיע"א). ובספר 'תולדות ויחי יוסף' (ח"ב עמ' שצב) מביא שהרה"ק האדמו"ר מפאפא בעל ה'ויגד יעקב' זיע"א, בכל שנה לאחר תשעה באב השאיר את ה'קניות' בגניזה. אמנם בנו האדמו"ר מפאפא זצ"ל, נהג לשמור את ה'קניות' משנה שעברה ויחד עם זאת בכל שנה נהג לקנות 'קניות' חדש. וביאר את סיבת הדבר, שבעת הגאולה העתידה יתהפכו כל ה'קניות' לשירים וזמירות של שמחה... לפיכך כבר מעכשיו הוא מכין הרבה 'עקזעמפלארן', שיהיו בידו 'אויסטייהעלן פאר דעם עולם' - כשיבוא משיח צדקנו.

אלא מתוך מאכל ומשתה. הלכו בדרכיו ועשו לעצמן יום טוב, ועשו סעודה גדולה וְשָׁכְרְתוּ יוֹתֵר מִדָּאִי. כיון שנתיישבה דעתו עליו, אמר לה: בתני, ראי כל חפץ טוב שיש לי בבית וטלי אותו ולכי לבית אביך.

מה עשתה היא, לאחר שישן רמזה לעבדיה ולשפחותיה, ואמרה להם: שְׁאוּהוּ בַמָּטָה וקחו אותו והוליכוהו לבית אבא. בחצי הלילה ננער משנתיה, כיון דפג חמריה (הפיג יינו), אמר לה: בתני, היכן אני נתון. אמרה ליה, בבית אבא. אמר לה: מה לי לבית אביך. אמרה ליה, ולא כך אמרת לי בערב, כל חפץ טוב שיש בביתי טלי אותו ולכי לבית אביך (בתמיהה). אין חפץ טוב לי בעולם יותר ממך. הלכו להם אצל רבי שמעון בן יוחאי ועמד והתפלל עליהם ונפקדו. ללמדך, מה הקב"ה פוקד עקרות אף צדיקים פוקדים עקרות'.

ומסיים המדרש ולומד ממעשה זה: 'והרי דברים קל וחומר, ומה אם בשר ודם על שאמר לבשר ודם שכמותו - אין לי חפץ בעולם טוב ממך נפקדו, ישראל המחכים לישועת הקב"ה בכל יום, ואומרים אין לנו חפץ טוב בעולם אלא אתה על אחת כמה וכמה, הוי 'נגילה ונשמחה בך'.

לא כלו רחמיו, וכמו שנאמר באמצע מגילת איכה (פרק ב ט) 'קומי רוני בלילה לראש אשמורות, שפכי כמים לבך נכח פני אדני. שאי אליו כפיך וכו'. וכן מצינו בהמשך (ג כא-כ) 'זאת אשיב אל ליבי על כן אוחיל, חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו, חדשים לבקרים רבה אמונתך, חלקי ה' אמרה נפשי על כן אוחיל לו, טוב ה' לקוו לנפש תדרשנו, טוב ויחיל ודומם לתשועת ה', ועל ידי כך לבוא למעלות גדולות שאי אפשר להשיגם אלא מגו חשיכא.

נגילה ונשמחה בך

מצינו מדרש נפלא (שיר השירים רבה א ב) שמתאר על דרך משל את הצפיה והאהבה של כנסת ישראל אל דודה. וזו לשון המדרש "נגילה ונשמחה בך" (שיר השירים א ד), תמן תנינן (יבמות פ"ו מ"ו) 'נשא אדם אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי ליבטל'. אמר רבי אידן, מעשה באשה אחת בצידין, ששהתה עשר שנים עם בעלה ולא ילדה, אתון (באו) גבי ר' שמעון בן יוחאי, בעיין למשתבא דין מדין (רצו לעזוב ולהתגרש אחד מן השני). אמר להון, חייכון כשם שנזדווגתם זה לזה במאכל ובמשתה, כך אין אתם מתפרשים

חוקים להורותם

הלכות והליכות

מתוך שיעורי ההלכה,
והוספות פסקים בעל פה
שנמסרו מפי הגאון
רבי שמעיה לעזו שליט"א

ביסוד האיסור להזיק

ביסוד האיסור להזיק

[מתוך שיעור שנמסר בביהמ"ד ויזניץ יום א' בלק תשפ"ב]

האם יש איסור להזיק ממון חברו

א. בטור חו"מ סי' שע"ח כתב וז"ל, "כשם שאסור לגנוב ולגזול ממון חברו, כך אסור להזיק ממון שלו אפילו אם אינו נהנה". וכתב הב"ח לבאר דבריו וז"ל, כלומר לא תימא דליכא איסורא אלא לגנוב ולגזול כדכתיב בקראי, אבל להזיק ממון שלו אין בו איסור אם משלם לו ההזיק, אלא איסורא נמי איכא ע"כ. והמפורש בזה שיש איסור אף להזיק את ממונו של חברו.

ובן הוכיחו האחרונים שיש איסור להזיק, מהא דאיתא בקידושין מ"ב ע"ב דהשולח את הבעירה ביד פקח פטור דאין שליח לדבר עבירה, והמבואר שהשליחות להזיק חשיבא 'דבר עבירה'. וכן הוא ברש"י ב"ק דף נ"ג ע"א שהכורה בור ע"י שליח פטור דאין שליח לדבר עבירה. [ויש לדחות משום ששם אפשר שינזק בזה גם אדם, ואין ראייה על היזק ממון חברו לחודיה].

ובאמת שהדברים מפורשים גם כן ברמב"ם פ"ה מהלכות נזקי ממון הל"א וז"ל, בהמה שהיתה רועה ופרשה ונכנסה בשדות וכרמים, אע"פ שעדיין לא הזיקה מתרין בבעליה שלש פעמים, אם לא שמר בהמתו ולא מנעה מלרעות יש רשות לבעל השדה לשחטה שחיטה כשרה, ואומר לבעליה בואו מכרו בשר שלכם, "מפני שאסור לאדם להזיק ולשלם מה שהזיק אפילו לגרום הנזק אסור". ע"כ.

סתירה בדברי הרמב"ם

ב. והנה כתב הרמב"ם בפ"ה מהלכות חובל ומזיק הל"ט וז"ל, "אינו דומה מזיק חברו בגופו למזיק ממונו, שהמזיק ממון חברו כיון ששילם מה שהוא חייב לשלם נתכפר לו, אבל חבל בחבירו אע"פ שנתן לו חמשה דברים אין מתכפר לו, ואפילו הקריב כל אילי נביות אינו מתכפר לו ולא נמחל עוונו, עד שיבקש מן הנחבל וימחול לו". עכ"ל. ולכאור' משמע ששורש החילוק בין המזיק את גופו של חברו

למזיק ממונו הוא, שהמזיק את גופו עבר עבירה שבין אדם לחבירו ועל כן צריך הוא לבקשת מחילה, ואולם המזיק את ממונו לא עבד שום איסור ואינו אלא חיוב תשלומין.

וצ"ע שהרמב"ם סותר דברי עצמו בפ"ה מנזק"מ הל"א הנ"ל 'שאסור לאדם להזיק ולשלם מה שהזיק אפילו לגרום הנזק אסור'.

ונראה שגם הרמב"ם מודה שהמזיק את חבירו עשה בזה איסור וחטא לחבירו, ואולם סבירא ליה שאחר שפרע ושילם כלולה בזה גופא גם כן כפרה על גוף החטא לחבירו, ולפי שעיקר החטא הוא משום הפסד ממון חבירו, וכל שהשלים ההפסד כבר נתכפר לו ותו לא מידי, ולא דמי לחובל ומזיק בגופו שאע"פ ששילם עדיין צריך לבקש מחילה מחבירו, ולפי ששם מלבד הפסד הממון אכתי איכא נמי חטא בעצם החבלה וההזיק מצד עצמו. ודוק.

האם יש איסור שממונו יזיק

ג. בכרכ"ש ב"ק סי' ב' מביא בשם הגר"ח ראייה שיש איסור שאף ממונו יזיק, מהא דשור שהרג את האדם חייב כופר, ונחלקו תנאי אי כופרא כפרה או ממוןא, והנה למ"ד כופרא כפרה חזינן שאם שורו הרג אדם הרי הוא חייב כפרה ועל כרחך שעבר בזה איזה איסור.

ומיהו משם אין ראייה אלא שצריך לשמור שורו שלא ימית, אך אין ראייה לגבי היזק, גם שם מיירי לענין להמית אדם ואין ראייה לגבי להזיק ממונו.

ויש לציין בזה לדברי המגיד משנה בהקדמתו לספר נזיקין, וז"ל הלכות נזקי ממון ועניינן שממון האדם ובעליו חייבין לשלם, והוקדמו לכאן לפי שאלו הניזוקין אין בהם מעשה לאדם לפי שממונו הוא המזיק ושאר ההלכות עניינן במעשה האדם, ויש להקדים משפט מה שאין האדם מוזהר מעניינו למשפט מה שהוא מוזהר בו וכו', וכיוצא בזה אמרו בתלמוד באיסורא לא קא מיירי, ע"כ. והמבואר שאין איסור על ממונו שיזיק רק חיוב תשלומין.

ואולם מאידך עיי' בלשון הלבוש חו"מ סי' שפ"ח וז"ל, מדחייבה התורה את האדם המזיק ממון חבירו לשלם, שמע מינה כשם שאסור לגנוב ולגזול ממון חבירו כך אסור להזיק ממון שלו, אלא דבגונב וגזול החמירה לעבור עליו גם בלאו להלקותו, אבל במזיק אינו אלא איסור דאורייתא ולא מלקות, ואין לומר דאפילו

איסור נמי ליכא אלא שאם הזיק חייב לשלם ומותר להזיק על מנת לשלם, הא מילתא דפשיטא היא, ואפילו לגרום נזק לחבירו אסור, ע"כ.

והנה עיקר ראייתו שאסור להזיק, הוא מכח מה שחייבה התורה את האדם בתשלומין, ואשר לפי"ז אחר שמצינו גם כלפי ממונו שהזיק שחייבה אותו התורה בתשלומין, א"כ נמצא שגם בזה יש שום איסור. וילע"ב.

האיסור להזיק מדאורייתא או מדרבנן

ד. הקרית ספר בפ"ה מנזק"מ כתב שהמזיק את חבירו ע"מ לשלמו אינו אסור אלא מדרבנן, והקהלו"י בב"ק סי' א' כתב לדייק מדברי רש"י בגיטין נ"ג שהמטמא והמדמע והמנסך דהוי הזיק שאינו ניכר אינו אסור אלא מדרבנן, ומשמע מזה דהא מיהא הזיק גמור הוי באמת איסור דאורייתא.

ובן מוכרח מדברי הלבוש הנ"ל אות ג' שהאיסור להזיק הוא מדאורייתא, וכ"ה בב"ח חו"מ סי' ל"ד שהביא בשם המרדכי דהמזיק נקרא רשע דחמס ופסול לעדות מהתורה.

והנה המל"מ בהל' רוצח פ"ב הל"ב מביא בשם המהרי"ט להסתפק האם גם באיסור דרבנן אמרינן אין שליח לדבר עבירה, והמל"מ כתב לפשוט ספיקו מדברי רש"י ב"ק נ"ג שהכורה בור עבור חבירו ברה"ר קרינן ביה אין שליח לדבר עבירה, ולכאור' האיסור לחפור בור ברה"ר הוא משום שמקלקל בזה את רה"ר דאינו אלא איסור דרבנן, ומוכח שאף באיסור דרבנן אמרינן אין שליח לדבר עבירה ע"כ. ובמנ"ח [מ' נ"ג] וקוב"ש [ב"ב אות ע"ן] כתבו לתמוה על המל"מ, שהרי החופר בור ברה"ר מלבד מה שעובר בזה על איסור דרבנן של מקלקל ברה"ר, הרי הוא עובר בזה גם על איסור דאורייתא משום מזיק.

מקור האיסור להזיק

ה. הראשונים והאחרונים דנים בארוכה במקור האיסור להזיק ונציין בזה כמה מהם בקצרה.

[א] בקרית ספר פ"ה מנזק"מ שהאיסור להזיק הוא רק מדרבנן.

[ב] היד רמ"ה (ב"ב פ"ב סימן קז) כתב שהאיסור להזיק נלמד מן הכתוב ולפני עיור לא תתן מכשול, או מן הכתוב ואהבת לרעך כמוך.

[ג] בקהלו"י ב"ק ס"א וכ"ה במנ"ח (קומץ המנחה י"א) שהאיסור להזיק הוי בכלל השבת אבידה, וכ"ה ברש"ש כתובות י"ח ע"ב שאם חייב להשיב אבידתו כ"ש שאסור לגרום לו היזק. ובקהלו"י הוסיף שהוא בכלל מה שאמרו בב"מ ל"א שאם ראה מים שבאים לשטוף את קרקע חבירו חייב להצילו שלא יגרם נזק לחבירו, והביא עוד בשם הרבינו יונה בשערי תשובה שאף עובר בזה בלאו דלא תוכל להתעלם, וא"כ כ"ש שהמזיק את חבירו עובר בלאו דלא תוכל להתעלם.

[ד] הרבינו יונה בפי' לאבות [פ"א מ"א] כתב שהאיסור להזיק הוא בכלל הלאו דלא תגזול, דבתושבע"פ [היינו הלכה למשה מסיני] נתקבל שכל הניזקין בכלל אותו הלאו.

[ה] בתשו' הרא"ש [כלל ק"ח סי' י'] לענין הרחקת נזיקין כתב, שהאיסור להזיק נלמד מדכתיב דרכיה דרכי נועם.

להזיק רכוש של ביהמ"ד

ו. בשולי הדברים יש לעורר על הלכה שאינה ידועה, שהמזיק את כלי וספסלי ביהכ"נ עובר בזה על איסור ל"ת וכדכתיב "את מזבחותם תתצון וגו' לא תעשון כן לה' אלוקים", דקאי בזה על איסור נתיצת אבן מהיכל, וביהכ"נ וביהמ"ד נקרא גם כן מקדש מעט.

ועיי' בסהמ"צ להרמב"ם ל"ת ס"ה שכתב, שלא לאבד בית המקדש או בתי כנסיות ובתי מדרשות וכן אין מוחקים את השמות המקודשים ואין מאבדים כתבי הקודש שנא' אבד תאבדון וכו' לא תעשון כן לה' אלוקים ע"כ. ולכא' מוכח מדבריו שגם בביהכ"נ ובביהמ"ד הוי איסור דאורייתא.

ובשו"ת דברי חיים ח"א סי' ג', דאף למי שסובר שקדושת ביהכ"נ מדרבנן, מכל מקום מן התורה אסור להרוס דבר שנעשה להתפלל בו ולהתוועד לדבר שבקדושה, וגם אם תפילה מדרבנן מ"מ מן התורה אסור לנתוץ דבר שנעשה להלל ולשבח ליוצר כל.

ואולם עיי' במנ"ח מצוה תל"ז שרצה לחדש דרך בעזרת ישראל שהוא מחנה שכינה איכא איסור דאורייתא, אבל לא בעזרת נשים והלאה דאינו מחנה שכינה כידוע, וא"כ לפי"ז ביהכ"נ דקדושתו קלה מקדושת הבית אין איסור דאורייתא רק איסור דרבנן. וכן האריך בזה בשו"ת אבנ"ז או"ח סי' ל"ד ול"ה והעלה שהוא איסור

דרבנן, ובשו"ת קרן לדוד סי' ל"ד שכן תפסו האחרונים לדינא שאינו אלא איסור דרבנן.

המפנה רכוש של ביהכ"נ

ז. עיי' במ"ב קנ"ב סקי"א שהמפנה ספסלים מביהכ"נ, אף שאין זה כבוד לביהכ"נ [ואפשר שעובר משום כך על ומקדשי תיראן], מ"מ כיון שאינו מקלקלן אין שייך בזה שם נתיצה ואינו עובר על לא תעשון כן לה' אלוקיכם.

ובפס"ת הביא בשם ספר תורת חיים, דאמנם אם על ידי הוצאת הספסלים נגרם ביטול תורה ותפילה להציבור, הרי זה בכלל איסור נתיצה ואיסור דלא תעשון כן לה' אלוקיכם [מלבד איסור גזל], ויסודו מדברי הפמ"ג והא"ר שם דהמעכב מלבנות ביהכ"נ הרי זה בכלל נתיצה והריסה, וא"כ הוא הדין הלוקח ספסלים ומעכב על ידי כן תורה ותפילה דהרי הוא כאילו נתצם, ונתיצת כלי קודש הוי נמי בכלל דלא תעשון כן לה' אלוקיכם.

